

Şəbnəm Tofiqızı

UNUDULMAZ GÖRÜŞ

Şəbnəm Tofiqqızı

Redaktor:

Əsəd Cahangir

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin İdarə Heyətinin üzvü, “Azərbaycan” jurnalının redaktor müavini, tənqidçi, şair, esseist, “Nizami Gəncəvi”, “Aydın Məmmədov”, “Yaşar Qarayev”, “Cəlaləddin Rumi”, “Qızıl Kəlmə” mükafatları laureyatı.

Şəbnəm Tofiqqızı. Unudulmaz görüş

Bakı, «Elm və təhsil», 2015, 160 səh.

GİRİŞ

Gənc dramaturq Şəbnəm Tofiqzının ustalıqla qələmə aldığı əsərləri bilavasitə mədəni sərvətlərimizin bir göstəricisi kimi ədəbiyyat tariximizə daxil olmuşdur. Şəbnəm xanımın əsərləri onun bədii təfəkkürünün yüksək səviyyədə çalarları ilə yazılmış və pyes halında çap olunmuşdur. Əsərlərində Azərbaycan qadının namusuna, qeyrətinə, ismətinə xüsusi yer verən müəllif eyni zamanda digər tərəfdən də qadınlarımızın mübarizə əzimli, cəsarətli, dözümlü olmasını da diqqət mərkəzində saxlayır.

Əziz oxucular: Gəlin müəllifin bu kitabda dərc olunan əsərlərinin qısa məzmununa nəzər salaq.

“Qadın hökmü”: Əsərinin birinci pərdəsinin birinci şəkli bir kənd əyalətinin təsviri ilə başlayır. Əsərin qəhrəmanı olan Ayaz əyninə kosa paltarı geyinərək oxuyur.

*A kos-kosa gəlsənə
Gəlib salam versənə*

Burada müəllif qədim folklor nümunələrimizə müraciət edir. Bu şəkil demək olar ki, Ayazla sevdii qız Aişənin söhbətindən ibarətdir. Belə ki, Ayaz Aişəyə sevgisini nə qədər etiraf etsə də Aişə

onun pis vərdişlərini xatırladaraq ona ərə getmək istəmədiyini bildirir.

İkinci şəkildə də mövzunun davamı gedir. Aişənin anası Ceyran gələrək onun artıq ərə getmək vaxtı olduğunu bildirir. O, qızına kitab-dəftərə nahaq yerə meyil saldığını deyərək, oxumaq istədiyini üçün onu danlayır. Aişə isə fikrindən dönməyərək oxumaq həvəsində olduğunu, Bakıya gedib təhsil alacağını bildirir. Elə çox keçmir ki, əsərin üçüncü şəklinin də qəhrəman Aişə çamadanını yığaraq kənddən çıxaraq, Bakıya oxumağa gedir.

Dramaturq burada cəsarətli qadın obrazı yaradır və nöbəti şəkillərdə də yaratmaqda davam edir.

Aişənin Bakıya gəldiyini bilən atası, anası çox qəzəblənirlər, onu övlad kimi qəbul etməyəcəklərini deyirlər. Valideinlər elə bilir ki, qızları oxumağa gəlməklə kənədə onların adlarını batırdı. Aişənin Bakıya gəlişi ilə də dayısı arvadı Güllü ona gətirəcəyi nişanı bacısı Mehriyə gətirir. Çox keçmir ki, Ayazın “ana mən Bakıya sevdiyim qızın dalınca gedirəm” deyərək məktub yazıb qoyub getməsi, anasını məkyyus edir. Əlacsız qalan Güllü və Mehrinin anası Ceyran məsələyə don geyindirərək həqiqəti Mehridən gizlədirlər. Onlar Mehrini aldadırlar ki, guya Ayaz Bakıya işləməyə gedib ki, pul qazanıb gətirsin, özünə toy etsin və Mehri ilə

evlənsin. Bu ağ yalanla özlərini aldadan avam qadınların sözü ilə Mehri həsrətlə Ayazın ümid dolu yollarını gözləyir.

Ayaz isə əsərin yeddinci şəklində Aişə ilə Bakıda görüşür. Bu görüş onların hər ikisi üçün əvəzəlməz olur. Elə mehriban –mehriban danışdırlar ki, bu zaman Aişənin müəllimi Yaşar gələrək onlar üçün problem yaradır. Sən demə Yaşar tələbəsi Aişəni sevirmiş. Axmaq kişinin bu cür hərəkəti ilə müəllif digər əsərlərindən fərqli olaraq mənfi müəllim obrazı yaradır. Yaşar müəllim Ayazla Aişəni bir yerdə görəndə qısqanclıqdan üsyan edir. Bərk qəzəblənərək Ayazı qovur. Aişəni isə univesitetdən qovduracağı ilə hədələyir.

Ardınca isə Yaşar müəllim hirsli—hirsli həyat yoldaşı, universitetin rəhbəri Simuzər xanımın otağına gəlir. Burada hadisələr daha da gərginləşir, yazıçı ustalıqla hadisələrin düyün nöqtələrini açmağa çalışır. Orta yaşlı ərinin gənc tələbəsinə vurulduğunu hiss edən Simuzər kəskin qəzəbini gizlədə bilmir. Və əsl rəhbər vəzifəsini yerinə yetirərək tələbə qızın tərəfini tutur, onu qovmayacağını deyir. Rəhbər qadın əslində əsərin müsbət surətlərindəndir. O, ərinin necə adam olduğunu bildiyi üçün qızın heç bir günühi olmadığını əvvəldən bilir. Burada dramaturq Azərbaycan qadının çox dözümlü olduğunu, hər bir

çətinliyə rəğmən ailəsini dağıtmadığını, Sümuzər obrazı vasitəsi ilə əks etdirir.

Nöbəti doqquzuncu şəkildə isə Ayazın Yaşar müəllimlə bağlı fikirləri əks olunur. O, Aişəyə təhsilini yarımçıq qoy gedək kəndə deyərək Yaşar müəllimdən sevgilisini birdəfəlik ayırmaq istəyir. Vəziyyətdən çıxış yolu tapan əsərin ağıllı qadın surəti olan Aişə, öz sevgilisinə sübut edir ki, Yaşar müəllimlə aralarında heç nə yoxdur.

Beləliklə də əsərin sonunda Aişə ilə Ayaz bir-birlərini başa düşüb evlənməyə qərar verirlər. Lakin bu qərar onlara çox baha başa gəlir. Bir vaxtlar arxalarında qoyub getdikləri insanları bir daha itirirlər. Bkıdan kəndə gedən sevgililər istəyirlər ki, toylarını kənddə böyüklərin xeyir-duası ilə etsinlər. Lakin bu arzularına çata bilmirlər, onalrın kəndə gedişi bütün hər şeyi məhv edir. Deməli Ayaz Bakıya getdikdən sonra anası Güllü artıq Aişə Bakıya getdi deyib balaca bacısı Mehrini oğluna nişanlayır. Böyüklərin rzası ilə taxılan bu nişana Mehri etiraz etmir.

Aişə və Ayaz əsərin sonunda kəndə gəlirlər. Əvvəlcə Ayazın gəllişi anasını, dayısını sevindirir, hətta xəbərsiz olduğu nişanlısı Mehri də onun gəlişinə sevinir. Amma Aişə ortaya çıxınca isə ətraf bir-birinə qarışır. Ayaz, Aişə ilə nişanlı olduğunu deyincə isə dayısı Arif, qızım Mehrinin adını kənddə batırmısan deyərək onunla əlbəyaxa olur. Mehri

isə nişanlısı ilə bacısının arasında qalır. Cəhalət insanları olan valideinlərinin sözləri ilə yazıq qız gözləyirdi ki, Ayaz gələn kimi evlənəcəklər. Bütün üidlərinin puç olduğunu gören qız, barmağındakı saxta nişan üzüyünü çıxarıb tullayaraq “mən həqiqi xəşbəxtliyimi axtarmağa gedirəm” deyərək səhnədən gedir. Aişə ilə Ayaz isə bütün olanlara rəğmən evlənilər, əl-ələ verib səhnədən gedirlər.

Müəllif əsəri qadın böyük qüvvədir prinsipi ilə yazır. Əsəri sadə dildə, anlaşılan məzmununda qələmə alır. Könə fikirliliyi, cahilliyi pisləyir. Bütövlükdə əsər müasir dövrlə uzlaşan maraqlı əsərdir. Oxucuların övtəsinə verilir.

“Unudulmaz görüş”: Unudulmaz görüş əsərinin motivləri bütövlükdə Qarabağ müharibəsindən götürülmüşdür. Müəllif o ağırlı faciənin gənclərimizin həyatında törətdiyi fəsadlardan danışır, və Qarabağ probleminin gənclərimizin çiyində böyük bir vəzifə olduğunu vurğulayır və bunu əsərin qəhrəmanı İlqarın dili ilə oxucuya çatdırır.

İlk pərdənin ilk şəkli əsərin qəhrəmanları İlqarla Sevdanın dialoqu ilə başlayır. Sevda sevgilisi İlqardan son zamanlar niyə fikirli olduğunu soruşanda o, müharibəni fikirləşdiyini deyir və cəbhəyə getmək istədiyini bildirir. Sevda isə sevgilisinin müharibəyə getməsinə etiraz edir. Elə bu vaxt Sevdanın anası Kubra gələrək onların

söhbət etdiyini görür.

Əsərin ikinci şəklində Sevda ilə anasının söhbəti əks olunur. Anası ondan küçənin ortasında niyə oğlanla söhbət etdiyini soruşanada, Sevda sakit durur. Anası ona özünün gənclik dövründən danışır, o vaxtlar özünün belə hərəkətlərə yol vermədiyini bildirir, qızı isə artıq müasir zəmanədiri deyərək, məhəllədə sevdiyi oğlanla söhbət etməyin qəbahət olmadığını deyir.

Burada yazıçı köhnəliklə yeniliyi müqaisə edir və hər iki dövrə haqq qazandırır. Ümumən müəllif köhnəliyə qiymət verir və gənclərin təlim-tərbiyyəsində nümunə olmasına istinad edir.

Anası Sevdaya tərbiyyə verərkən atası Savalan isə katibəsi Zenfiraya eşqinamə oxuyur. Xatırladaq ki, Savalan əsərdə zavod direktoru vəzifəsindədir. Lakin rəhbəri olduğu zavoddan çox katibəsi Zenfiraya can yandırır.

Əsərin dördüncü şəkilində isə müəllif gözəl bir xəstəxananı təsvir edir. Təsədüfdən İlqarın xaricdə təhsil alıb gələn qardaşı Mehdi ilə Sevda eyni xəstəxanada çalışırlar. İlkin baxışdan Mehdinin Sevdaya qarşı simpatiyası yaranır.

Əsərin beşinci şəkildə Savalan müəllim axır ki, katibəsi Zemadan vaxt tapıb evinə gəlir. Arvadı Kubra onadan evə niyə gec-gec gəldiyini soruşanda, Savalan məni neynirsən, sənə bu cür

imarət almışam yaşa da deyir. Bütün xəşbəxtliyini gözəl ev-əşikdə, arvadına verdiyi pullarda görən, əsərin mənfi qəhrəmanı olan Savalan, ailəsinin mənəvi xəşbəxtliyinin heç fərqundə belə deyil. Kubra ona sənin pulun mənə lazım deyil, uşağının tərbiyyəsi ilə məşğul ol deyərək, iradlarını bildirir. Bütün iradların doğru olduğunu görən Savalan araya söz qataraq, evə gələndə kişiyə çay verərlər, qayğı göstərərlər, deyərək evdən gedir.

Burada dramaturq mənfi qəhrəmanın dili ilə qadınları bir az şirindil olmağa, daha da qayğıkeş olmağa çağırır. Müəllifin sözündən belə çıxır ki, kişini evdən dedi-qodu qaçıra bilər.

Birinci pərdənin son səkində İlqar sevgilisi Sevda ilə vidalaşmış əsgər gedir. Sonrakı şəkildə isə Savalan müəllim vəzifəsindən gedir. Əhli-kef müdir işinə can yandırmadığı üçün cəzalandırılır. Bu dəfə onu sevimli Zeması belə onu xilas edə bilmir, əksinə onun işdən çıxması əmri gələn kimi Zema ona qarşı çox dəyişir. Hətta Savalan onu Zema deyərək çağıranda “mənim adım Zenfiradır” deyərək ona sərt cavab verir.

Müəllif burada vəzifəsindən istifadə edib, nöqsanlara yol verən zavod direktoru olan Savalanın faciəsindən danışır. Əsərin mənfi surətləri Savalan və Zenfiranın aqibətinin sonu acı nəticələndir. Çarəsiz qalan Savalan evinə, ailəsinin yanına qayıdır.

Arvadı qapını açıb, Savalanı görəndə gözlərinə inana bilmir. Savalan isə narahat olmayın daha mən əvvəlki Savalan deyiləm, sizi qoyub heç yerə getməyəcəm deyir. O, işdən çıxarıldığını və bütün səhvlərni başa düşdüyünü etiraf edir. Arvadına isə illər ərzində ona diqqət yetirmədiyini, onu xəşbəxt edə bilmədiyini üçün onu bağışlamasını xahiş edir.

Kubra əsərdə böyük qadın obrazının sinvoludur. Odur ki, yenə də böyüklük göstərərək ərinə qəbul edir və qızının xətrinə onu bağışlayır. Savalanın xəcalət dolu monoloqu ilə doqquzuncu şəkil sona çatır.

Sonrakı şəkildə isə Mehdi'nin Sevdaya qarşı olan hissləri daha da güclənir və sevgisini Sevdaya etiraf edir. Sevdə isə onu rədd edir və sevdiyini oğlanın müharibədə olduğunu deyir. Mehdi nə qədər çalışsa da Sevdanı yola gətirə bilmir. Məhəbbətinə cavab tapa bilməyən gənc həkim Sevdanı hədələməyə başlayır və gileyini xəstəxananın baş həkimi olan Səadət xanıma bildirir. Sevdanın pis həkim olduğunu deyən Mehdi çox keçmir ki, dediyi sözə peşman olur.

Əsərin sonunda xəstəxanaya yaralı gətirilir. Bu yaralının gəlişi, Sevdanın ürəyini yaralayır. Gətirilən xəstənin İlqar olması əsərin kulminasiya nöqtəsidir. Gözləri yumulu İlqarın bir tərəfində sevgilisi Sevdə, o biri tərəfində isə qardaşı Mehdi

durur. Yaranan məhəbbət üçbucağını Sevda vurub parçalayır. Yaralının onun sevgilisi olduğunu, onu özü əməliyyat edəcəyini bildirir. Mehdi isə sözün əsil mənasında şok yaşayır. Sevdanın sevdiyi oğlanın İlqar olaması ona həm peşmançılıq həm xəcalət gətirir. İlqar gözlərini açanda isə qardaşının üzünə baxa bilmir və onunla son dəfə görüşüb xaricə gedəcəyini deyir.

Əsərin finalında İlqarla Sevda qovuşurlar. Neçə illik həsrətə son qoyulur. Onların bu görüşü kədərlə başlasa da sonu xoşbəxt sonluqla bitən unudulmaz görüş olur.

Müəllif maraqlı fikirlərini və dsüşüncələrini əsrdə ustalıqla reallaşdırır. Mənfi və müsbət obrazların dili ilə insanları həyatda doğru addımlar atmağa çağırır. Şəbnəm Tofiqqızı elə dramaturqlardandır ki, yaradıcılığında köhnəliyə, yaxın bəzən də uzaq keçmişlə indiki dövrü birləşdirir. Hər dövrün özünəməxsus müsbət keyfiyyətlərini insanların həyatına şamil edir.

İnanırıq ki, hər iki əsər Azərbaycanın ədəbiyyat tarixində qalacaqdır və insanların maraq dairəsini tam təmin edəcəkdir. Əsərləri sevə-sevə oxumaq arzusu ilə oxucularımıza təqdim edirik.

“Undulmaz görüş” və “Qadın hökmü” əsərləri haqqında söz

Azərbaycanda müasir dövrdə nədənsə çox az adamlar dramaturqiya ilə məşğul olmağa meillidirlər. Özünü bilavasitə teatra, dramaturqiyaya həsr edən gənc yazarlar isə demək olar ki yoxdur. Teatrın isə yeni dramaturqlara həmişə ehtiyacı olub və həmişə də var.

Məhz bu baxımdan gənc qələm sahibi Şəbnəm Tofiqızının pyes yaradıcılığı ilə məşğul olması çox təqdirəlayiqdir. Ələlxusus nəzərə alaq ki, pyes yaradıcılığı çox çətin bir sahədir. Elə əvvəlki dövrlərdə də şairlərin, yazıçıların çoxluq təşkil etdiyi halda dramaturqlar barmaqla sayılan qədər olmuşdur. Şəbnəm xanım da bu çətin sahəyə qədəm qoymaqla demək istəyir ki, mən heç bir çətinlikdən qorxmuram. Yüksək səvviyəli dram əsərləri yazmaq üçün hər bir çətinliyə hazırım və böyük əzmlə dram sənətinin incəliklərini öyrənib öz yaradıcılığımda tətbiq edirəm.

Onun bu kitabda iki dram əsəri çap olunur. “Unudulmaz görüş” adlı pyesi yaxın tariximizi əks etdirir. Qarabağ müharibəsi zamanı döyüşçünün

keçdiyi çətin yolları, onun qəhrəmanlıq əzmini müəllif bədii şəkildə təsvir edir. Eyni zamanda əsrdə Qarabağ müharibəsi zamanı gənclərimizin bu müharibəyə münasibəti və onun fonunda cərəyan edən həzin bir sevgi hekayəsi əks olunur. Bu o deməkdir ki, müəllif qəhrəmanlıq motivləri ilə sevgi hisslərini birləşdirmişdir.

Müəllifin “Qadın hökmü” adlı digər pyesində isə müasir Azərbaycan cəmiyyətində hələ də kök salıb qalmış stereotiplər tənqid olunur. Pyesin mövzusu maraqlı və sadədir.

Hər iki pyesin bədii keyfiyyəti, üslub xüsusiyyətləri barədə danışarkən bildirmək istəyirəm ki, Şəbnəm xanım bu sahəyə yeni qədəm qoymuş qələm sahibidir müəyyən xətalara olmasa təbiidir, lakin buna baxmayaraq gənc müəllif öz fikir və düşüncələrini romantik kontekstdə doğru, dürüst təqdim etmişdir. Qeyd edirəm ki, Şəbnəm xanım əziyyətdən qorxan yazar deyil, gələcəkdə də biz onun maraqlı və keyfiyyətli pyeslərini görəcəyik. Bu yolda ona uğurlar arzulayıram.

İlqar Fəhmi

*Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin yaradıcılıq
məsələləri üzrə katibi, yazıçı*

**Ədəbiyyatımıza daxil olan yeni əsər
“Qadın hökmü”**

Ədəbiyyat həyatı bədii obrazlarla əks etdirdiyi kimi həmdə insanları, xüsusi ilə də oxucuları maarifləndirir. Elə bu nöqteyi-nəzərdən Şəbnəm Tofiqızının yazdığı iki pərdədən on şəkildən ibarət olan “Qadın hökmü” adlı dram əsəri hesab edirəm ki, Azərbaycan ədəbiyyatına bir tövhədir. Əsərin sujeti maraqlıdır, hadisələrin gedişatı bir-birini izləyir və oxucu da maraq yaradır.

Əsərin birinci pərdəsində müəllif əyalətə bənzər bir kənd yerini təsvir edir. Bu kənddə insanlar əsasən mal-qara ilə məşğul olurlar, əkin-biçin işləri ilə günlərini keçirirlər. Oxumaq, təhsil almaq demək olar ki, bu kəndin, haqqında söhbət gedən ailələrinə yaxşı bir iş kimi görünür. Bu zaman yazıçı maraqlı bir məqama da toxunur. O, məqam ki, bir zamanlar cəmiyyətdə baş alıb gedən cəhalətin görünür indi də bəzi ailələrdə rüşüeyimləri vardır ki, yazıçı da məhz bu mövzu ətrafında işləyib.

Əsər bədii-estetik baxımdan çox təqdirəlayiqdir. Belə ki müəllifin bütün müsbət keyfiyyətləri əsrdə özünü göstərir. Əsərin ilk pərdəsində xalqımızın

milli bayramı olan Novruz bayramının atributları ilə başlaması buna bir sübutdur. Əsərdə Novruz bayramına hazırlıq işləri, təmizlik işləri, səliqə-səhman xalqımızın çox əsrlik mədəniyyət tarixindən xəbər verir. Hətta müəllif əsərdə dini inanclarımızdan olan Novruz fəlinə həssaslıqla yanaşır.

“Qadın hökmü” bütövlükdə həssaslıqla yazılmışdır. Tariximizə istinad, mədəni sərvətlərimizə hörmət bu əsərin əsas motivləridir.

Müəllif əsərin kompozisiyasını elə yaratmışdır ki, onu oxuyan hər bir gənc bəddi zövqünü düzgün kökləyəcək, həyatda doğru addımlar atmaq üçün maariflənəcəkdir. Əsərin qəhrəmanı olan Aişə obrazı insanları maarifləndirəcək bir obrazdır. O, obraz vasitəsi ilə oxucular gənc, ağıllı bir qız obrazını gözlərinin önündə canlandıracaq, məqsədli, cəsarətli, mübariz bir qız kimi nümunə götürəcəklər. Bu ağıllı qadın surəti ətrafındakı bütün maniələri dəf edərək, bütün çətinliklərə qalib gəlir və xeyallarındakı ən böyük arzusunu, həyata keçirərək, evlərindən qaçır və Bakıya oxumağa gəlir, təhsil alır. Sonra isə müəllif bütün bacarığından istifadə edərək bu obrazın vasitəsi ilə ağıllı qadın surəti yaratmışdır. O qəhrəmanı

Aişəni mənfi hərəkətlər etməyə qoymur. Aişə öz məhəbbəti uğrunda da mübarizə aparır, əsərin sonunda isə öz həqiqi sevgisini tapır. Bununla da əsərin sonu müsbət sonluqla bitir.

Gənc dramaturq özünün müsbət idealarını və fikirlərini toplayaraq dəyərli bir əsər yazmış və əxlaqlı qadın eləcə də müdrik qadın prinsiplərini əsas götürərək özünün zəngin daxili aləmini nümayiş etdirir.

Beləliklə bir neçə kitab müəllifi, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvi, Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvi, Prezident təqaüdçüsü Şəbnəm Tofiqızının “Qadın hökü” əsəri ədəbi mühitimizə layiqli bir tövhə olmaqla yanaşı, həm də indiki dövr üçün aktual olan bir sıra problemlərin hələlinin tapılmasına kömək edir.

Tofiq Baharov,

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının

Baş elmi işçisi

“Qadın hökmü” əsəri haqqında söz

Dramaturqiya ədəbiyyatın çətin, məsuliyyətli eyni zamanda maraqlı bir hissəsidir. Bu baxımdan qeyd etmək istəyirəm ki, gənc dramaturq Şəbnəm Tofiqqızının qələmə aldığı “Qadın hökmü” pyesi məndə maraqlı təsəvvürlər oyatdı. Qeyd edirəm ki, əsərin dili sadə, kompozisiyası maraqlı, sujet xətti isə axıcıdır. Hadisələri hissə-hissə əks etdirir.

Əsər tarixi mədəniyyət nümunələrimizdən olan Novruz bayramının simvolik işarələri ilə başlayır. Bu o deməkdir ki, gənc yazıçı Şəbnəm Tofiqqızı tarixini sevə və onu öz əsərlərində yaşadan bir qələmə sahibidir.

Surətlərə gəldikdə isə əsərdə mənfi və müsbət obrazlar bir birini tamamlayır. Müsbət obraz demişkən Sümüzər obrazı vasitəsi ilə müəllif ağıllı, müdrik, uzaqgörən, ailəsinə sədaqətli, namuslu, qeyrətli, bir qadın surəti yaratmaqla yanaşı eyni zamanda oxşar xarakterli gənc qız Aişə surətini də yaratmışdır. Bu gənc qız da öz müsbət xarakteri ilə əsl Azərbaycan qadınını əks etdirir. Bu iki müsbət qadın surətləri ilə yanaşı müəllif mənfi qadın surətləri də yaratmışdır ki, onların aciz, nadan,

qorxaq xarakterləri bütün əsr boyu özünü göstərir. Əgər əsərin məzmununa nəzər salsaq görərik ki, Aişənin anası Ceyran bu gənc qızdan fərqli olaraq aciz bir qadın xarakteri nümayiş etdirir. Belə ki, Ceyran xanım cəhalət dövrünün insanı kimi qızlarının evdə qalacağından qorxur, ona görə də qızlarının istək və arzularını nəzərə almayaraq, onları ərə verməyə çalışır. Ceyran obrazı vasitəsi ilə müəllif insanları bir qədər maarifləndirir, cəhalətdən qalan köhnə fikirləri onların başından çıxarmağa çalışır və sağlam düşüncə qızlarının taleyi ilə oynamamağa çağırır. Şəbnəm Tofiqqızının qələmə aldığı “Qadın hökmü” əsərinin digər bir mübət keyfiyyəti ondadır ki, gənc yazıçı qadının cəsarətini və ümumən cəsarətli qadın anlamını ön plana çəkir. Buna misal olaraq Aişənin bacısı Mehri də əsərin sonunda öz cəsarətini toplayır və həqiqi xəşbəxtliyini axtarmağa gedir. Doğrudur o bütün əsr boyu qorxaq və sakit bir xarakter nümayiş etdirsə də nəhayət əsərin sonunda bütün cəsarətini toplayır və düzgün qərar verir.

Bütün əsr boyu müəllif qadın böyük qüvvədir deyərək hadisələri cərəyan etdirir və pyesin adını da “Qadın hökmü” adlandırır. Bu əsər tarixi

köklərimizə bilavasitə bağlı, milli-mənəvi dəyərlərimizi yaşadan, oxucunun bədii-estetik zövqünü oxşayan və milli mentalitetimizin dəyərlərini əks etdirən bir pyesdir.

Beləliklə yaxın gələcəkdə bu əsəri Azərbaycan teatr səhnəsində görmək arzusu ilə gənc müəllif Şəbnəm Tofiqqızına yaradıcılıq uğurları arzu edirəm.

Bünyad Kazımov,

*Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının
aparıcı elmi işçisi*

UNUDU LMAZ GÖRÜŞ

(İki pərdəli on bir şəkilli dıram)

İştirak edirlər

İlqar	Qarabağ döyüşçüsü
Sevda	Onun sevgilisi
Kubra	Sevdanın anası
Savalan	Sevdanın atası
Zenfira	Savalanın katibəsi
Mehdi	İlqarın qardaşı
Səadət	Xəstəxananın baş həkimi

UNUDULMAZ GÖRÜŞ

I PƏRDƏ

Birinci şəkil

Sevdagilin məhəlləsindən bir qədər aralıda İlqar dayanıb siqaret çəkir, bu zaman Sevdə yoldan keçir.

İlqar - *(Astaca yaxınlaşır)* Güzəl qız deyirəm bəlkə bir ayaq saxlayasız?

Sevdə – *(Qorxaraq)* Ah...İlqar, qorxutdun mənə

İlqar – Nə? Qorxutdum? Bir neçə gün görüşməyəndə belə olar. Daha məndən qorxursan.

Sevdə – *(Gülümsəyir)* Eh İlqar, səndən qorxmadım, qəfil yaxınlaşdığına görə birdən həyəcanlandım. Yaxşı, de görüm, iki gündür niyə zəng vurmursan? Bilmirsən itmişəm, batmışam.

İlqar – *(Zarafatla)* Mənim gözəlim, bilirdim, bilirdim ki, itməmişən. Əgər itsəydin o anan var haa...Kubra xala, aləmə car çəkib, elan verərdi.

Sevda – Yaxşı, eybi yox, deməli sən mənim itməyimi istəyirsən? Küsdüm.

İlqar – Ay mənim şiltaq sevgilim, səni ürəyimin dərinliyində elə gizlətmişəm ki, heç vaxt itə bilməzsən (*Əl-ələ tutub fırlanırlar*).

Sevda – Doğrudan? (*Gülüşürlər*). İlqar gözlərimin içinə bax.

İlqar – Nə olub ki?

Sevda – Heç, elə belə

İlqar – Mən sənin gözlərinə heç vaxt elə belə baxmamışam.

Sevda – Bilirsən İlqar, nə isə son vaxtlar qərribə olmusan.

İlqar – Necə qərribə? Bu nə sözdür?

Sevda – Son vaxtlar səni çox fikirli görürəm, gözlərinəki əvvəlki o sevinci görə bilmirəm.

İlqar – Düz deyirsən əzizim.

Sevda – Nə olub sənə İlqar?

İlqar – Son vaxtlar çox fikirləşirəm gözəlim.

Sevda – Nəyi?

İlqar – Mühəribəni

Sevda – Mühəribəni?

İlqar – Hə Sevda, heç bilmirəm bu qara buludlar hardan aldı başımızın üstünü?

Sevda – Doğrudan da, ermənilər Qarabağı yavaş-yavaş işğal edirlər.

İlqar – Fikirləşəndə dəli oluram, dinc oturduğumuz yerdə düşmənin deyir ki, torpağını verməlisən. Qalmışam iki yol arasında.

Sevda – Nə yol? Hansı yol?

İlqar – Yolumun biri mühəribəyə gedir, o biri isə anamın və sənin göz yaşlarına.

Sevda – Nə danışırısan?

İlqar – Ah, Sevda... Sevda axı mən nə edim ki, Qarabağa gedən yol sizin göz yaşlarınızdan keçir (*Əlini Sevdanın saçlarına uzadır*). Sevda sənə bir sualım var.

Sevda – (*Həyəcanla*) Nə sual?

İlqar – Əgər mən mühəribəyə vuruşmağa getsəm...

Sevda – Hara getsən?

İlqar – Qulaq as. Mən qayıdana qədər mənə gözləyərsən?

Sevda – Əlbəttə gözləyəyəm. Mən səni ömrümün sonuna kimi gözləyəyəm.

İlqar – Mənim ağıllı sevgilim. Elə isə gəl sənənlə açıq danışım. Mən istəyirəm universiteti yarımçıq qoyum, cəbhəyə vuruşmağa gedim.

Sevda – Necə? Axı səni əsgər çağırmaıblar.

İlqar – Mən könüllü getmək istəyirəm Sevda. Vətən bizim namusumuzdur. Qarabağ top-tüfəng altında qala-qala mən deyə bilmərəm ki, nə vaxtsa universiteti bitirib əsgər gedəcəm.

Sevda – Səni başa düşürəm, ancaq, anan bilir bunu?

İlqar – Hə dünən demişəm.

Sevda – Nə dedi?

İlqar – Nə deyəcək, “get” dedi əvvəlcə, sonra da ağladı: “Bala cəbhə od içindədir”.

Sevda – Cəbhə qan içindədir, hər gün bir meyit gəlir.

İlqar – Neyləyək Sevda, bəs o meyitlərin anası, bacısı, sevgilisi yoxdur? Onlar ağlamır?

Sevda – Qorxuram İlqar, qorxuram (*Ağlayır*). Ağ-lama Sevda, sən də, anam da məni ürəklə yola salın ki, mən də sizə qələbə xəbəri gətirim.

Sevda – Bəs nə vaxt qayıdacaqsan?

İlqar – Bilmirəm Sevda. Bunu bilmirəm (*Köksünü ötürür*).

Sevda – Sənsiz darıxacam axı.

İlqar – Sevən qız yüz illik həsrətə dözər.

Sevda – Gözləyəcəm səni, əzizim.

İlqar – İnşallah, qayıdan kimi də evlənəcəyik. Toyumuz olacaq.

Sevda – Hə inşallah (*Gülümsəyir*).

İlqar – Sevda, deyirəm birdən mən cəbhədə olanda səni kiməsə verərlər.

Sevda – Yox sən nə danışırsan, lap verdilər, mən heç gedərəm?

İlqar – Getməzsən ki?

Sevda – Heç vaxt.

İlqar – Sənə çox inanıram.

Sevda – Çünki, sənə olan sevgimi görməmək mümkün deyil.

İlqar – Amma, ürəyimdə yenə də bir qorxu var. Deyirəm, birdən səni məcburi ərə verərlər.

Sevda – Unutma, mən səni heç kimə dəyişmərəm...

Bu vaxt ayaq səsləri gəlir.

Sevda – *(Arxaya baxır və anasını görür).* Anam gəlir.

İlqar – Niyə qorxusan? Qoy gəlsin.

Kubra – *(Təəcüblə).* Qızım!

İlqar – Salam xala.

Kubra – Salam oğlum, nə söhbət edirdiniz belə?

Sevda – Heç ana, elə indi qarşılaşdıq İlqarla. İlqar, anam Kubradır.

İlqar – Çox şadam. Kubra xala sizə bir...

Sevda – *(Tez söhbəti dəyişir)* Ana, bu oğlan su idarəsində işləyir. Demək istəyir ki, məhləmizə təzə su xətti çəkəcəklər.

Kubra – Hə oğlum?

Sevda – Hə ana, bayaq mənə də dedi. İndi isə gəl gedək (*Getmək istəyirlər*).

İlqar – Sağ olun xala.

Sevda və anası gedirlər. (*İlqar öz-özünə*) Ah Sevda, mənim qorxaq gözəl, qoymadı ki, sözümü deyim (*Başını bulayır və gedir*).

İkinci şəkil

Sevdagilin evi. Sevda və Kubra evdədirlər.

Kubra – Hə qızım, de görüm, küçənin ortasında camaatın oğlu ilə nə söhbət edirdin?

Sevda – Ana...

Kubra – Sus qızım. Sus, bircə bu biabırçılığımız qalmışdı. Hansı qonşunu görürəm mənə səndən danışır.

Sevda – Kim danışır ana?

Kubra – Bütün qonşular. Artıq məhəllədə hamı səni oğlanla birlikdə görüb. Amma, mənim heç bir şeydən xəbərim yoxdur. Nə də, heç kimə inanmırdım. O vaxta qədər ki, öz gözlərimlə gördüm. Qızım, heç ayıb deyil, camaatın gözü qarşısında durub bir oğlanla söhbət etmək?

Sevda – Ana, biz ayıb olan bir hərəkət etməmişik.

Kubra – Hələ dilin də var danışırısan? Deməli mən nə danışdığımı bilmirəm hə? Ay qızım, biz cavan olmamışıq? Sevməmişik, yoxsa sevilməmişik. Amma, həmişə ədəb-ərkan gözləmişik. Biz sənin atanla düz beş il nişanlı qalmışıq. Amma bir dəfə də olsun nə məhəlləmizə gəlib, nə də camaatın gözü qarşısında söhbət etmişik.

Sevda – Ana indi...

Kubra – Hə, indi o dövr deyil hə? Bilirəm ki, onu deyəcəksən. Əcəb işə düşmüşük. İstəyirsən ki, indiki gənclərə bir az öyüd-nəsihət verəsən, o saat deyirlər ki, indiki dövr başqadı, müasirik, mən nə bilim nə. Xeyr qəşəng qız, dövr elə həmin dövüdü,

sadəcə, insanlar dəyişib. Amma, bu dövrün mənim ailəmə heç bir dəxli yoxdur. Mən özüm necə tərbiyəli böyümüşəmsə, qızımı da elə böyütmək istəyirəm.

Sevda – Ana mən tərbiyəsizlik edib neyləmişəm ki?

Kubra – Çox şey.

Sevda – Məsələn, nə?

Kubra – Özün yaxşı bilirsən.

Sevda – Nə etmişəm ki, ana, bircə onu etmişəm ki, İlqarı sevmişəm.

Kubra – Nə?

Sevda – Bəli ana, biz İlqarla bir-birimizi sevirik.

Kubra – Necə? Sevirsiniz? Bəs mənim niyə bundan xəbərim yoxdur?

Sevda – Qorxurdum sənə deməyə.

Kubra – Qorxurdun? Necə olur ki, küçənin ortasında, el-aləmin gözünün qabağında söhbət etməkdən qorxmursan, söz deməyə qorxursan?

Sevda – Ana, mən bu həyatda hər şeydən qorxuram. Səndən də, adı olub özü olmayan atamdan da, ən çox qorxduğum isə İlqarı itirməkdir.

Kubra – De görüm, nə vaxtdandır bu məsələ?

Sevda – Hansı məsələ?

Kubra – Sizin böyük sevginizi deyirəm.

Sevda – Xeyli müddətdir.

Kubra – Xeyli müddət?

Sevda – Ana çoxdandır ki, biz bir-birimizi sevirik. Artıq mən ona elə öyrəşmişəm ki, elə bağlanmışam ki, bir an da belə onsuz yaşaya bilmərəm. Özümdən asılı deyil ana, bütün ürəyimlə sevirəm onu.

Kubra – Əgər çoxdandır sevirsinizsə, bəs niyə anası bir bizə gəlmir?

Sevda – Heç bilmirəm, anası bilir, ya yox.

Kubra – Ay qız, məni əsəbləşdirmə, o bilmir ki, yetimçəsi kimi istəyir? Amma, bəlkə də bilmir. İndiki gənclər adama söz demir ki.

Sevda – Düz deyirsən ana, bəlkə də anası bilmir, yoxsa bizə gələrdi.

Kubra – Qızım (*gülümsəyir*), ağıllı qızım, hər bir ana kimi mən də qızımın xoşbəxtliyini istəyirəm.

Sevda – Ana, sən dünyanın ən gözəl anasısan.

Kubra – Eşit qızım, gör nə deyirəm. İlqarı sevdiyini bildim, ancaq bu o demək deyil ki, sən ona qismət olacaqsan. Qızı yüzü istəyər, biri alar deyiblər.

Sevda – Bu nə deməkdir, ana?

Kubra – Bu o deməkdir ki, qızım sən bütün hərəkətlərinə diqqət etməlisən. İlqarı nə qədər sevsən də qonum-qonşunu, ailəmizin ad-sanını nəzərə almalısən. Mənim ağıllı balam, sən bəzi tay-tuşlarınla özünü bərabər tutma. Bizim ailəmizin ad-sanı var. Qızım, artıq sən gənc qız olmusan, çox oğlanların səndən xoşu gələ bilər. Çox oğlanlar sənə söz deyə bilər, amma, sən küçədə, məhəllədə oğlanla danışa bilməzsən.

Sevda – Başa düşdüm ana.

Kubra – Qızım, onsuzda mən səni məcbur kiməsə ərə verməyəcəm. Amma, sən də bu azadlıqdan istifadə etmə. Hərəkətlərinə diqqət et, qızım.

Sevda – Yaxşı, ana.

Kubra – Sən ki ananı belə başa düşdün, sağ ol qızım. Əgər xətrinə dəydimsə, bağışla məni. İndi isə gəl gedək mağazaya, bir az alış-veriş edək. Sənin üçün yeni paltarlar alacam.

Sevda – (*Anasını qucaqlayır*) Ana səni çox sevirəm. Çox sevindirdin məni. Gedək.

Gedirlər.

Üçüncü şəkil

Savalan müəllimin otağı. Zemfira gəlir.

Zemfira – Salam Savalan müəllim, olar?

Savalan – Buyur, dünyanın ən gözəl qızı.

Zemfira – Siz məni nə qədər tərifləyirsiniz?

Savalan – Tərifə layiqsən də Zema. Nədir yalan deyirəm?

Zemfira - Hə, yalan deyirsiniz. Bax dünəndən tapşırduğunuz yazıların heç birini yazmamışam.

Savalan - Mən nə deyirəm ki, yazmamısan, canın sağ olsun.

Zemfira - Sağ olun Savalan müəllim, heç vaxt məni danlamırsınız.

Savalan - Mən heç sənın xətrinə dəyəərəm? Sən hər səhər bəzənib-düzənib işə gəlirsən, hər gün mənə bir stəkan çay gətirirsən, bu mənım üçün dünyadır.

Zemfira - Savalan müəllim, yadıma düşmüşkən deyim ki, bayaq həyat yoldaşınız zəng vurmuşdu.

Savalan - Eyyy...Kefimi pozma da Zema.

Zemfira - Kefinizi pozmaq istəmirəm, amma, sizə deməliyəm axı.

Savalan - Demə ay qız, demə, nə vaxt zəng vurdu de ki, iclasdadı.

Zemfira - Deyirəm, elə onu deyirəm.

Savalan - Bura bax, artıq-əskik söz desə qoy dəstəyi yerə.

Zemfira - Baş üstə Rəis. Bəs həyat yoldaşınız deyil?

Savalan - Yox əşşi, gözlərim aydın həyat yoldaşım-
dı, mənım həyat yoldaşım bilirsən nədir?
Cibimdəki pul

Zemfira – Amma, rəis, qadına bir az haqsızlıq edirsiniz.

Savalan - Nə haqsızlıq, ona rahat ev almışam, sağına-soluna nə qədər xərcləsə pul verirəm. Budur haqsızlıq? Rahat buraxsın məni.

Zemfira - Bir az da danışsam mənə də deyəcəksiniz ki, rahat burax məni.

Savalan - Yox sənə demərəm, mən səni çox istəyirəm. Sən olmasan, bu zavod batar.

Zemfira - Ona görə də, xəbərdarlıq edim ki, ətiirlərim qurtarır.

Savalan - Yaxşı alacam.

Zemfira - Savalan müəllim, elə hərdən bir ətir almaqla canınızı qurtarırsınız.

Savalan - Nə istəyirsən gözəl?

Zemfira - Yoruluram dincəlmək istəyirəm. Nə siz, nə də işçilərin çoxu iş vaxtı bitənə kimi burada olursunuz. Məcbur olub mən otururam. Mən də sizin kimi iş vaxtından tez çıxmaq istəyirəm.

Savalan – Zema, gör nə deyirəm sənə mənim işlərim çoxdur, elə bircə bu dəmiirlərin

səindən qulağım bata-bata burda oturmaq,
sən burda ola-ola mənlük deyil.

Zemfira - Savalan müəllim, mən də dincəlmək
istəyirəm axı, bütün zavodun işi boynumda
qalır.

Savalan - Yaxşı gözəl, yorulursan, sən də get.

Zemfira – Yox, mənə getsəm zavod boş qalar axı.

Savalan – Zema, sən necə də düşüncəlisən, sən
mənim sağ əlimsən.

Zemfira – Onda, sol əlin də cibində olsun.

Savalan - Yaxşı Zema (*Əlini cibinə salır, xeli pul
çıxarır*).

Zemfira – Ooo...pullara bax.

Savalan - Al Zema, götür dünyalar gözəli.

Zemfira - Hamısını verirsiniz?

Savalan - Hamısını verirəm, Zema, razı qaldın
məndən?

Zemfira - Razı qalmaq nədir, əlbəttə razı qaldım,
gözlərimə inanmıram.

Savalan – Zema, sən bu zavodun işlərini apar, bu
pulların iki qatını verəcəm sənə.

Zemfira - Nə desəniz edəcəyəm. Lazımsa bütün işləri görəcəyəm.

Savalan - Ah Zema, pullar səni necə də sevindirdi.

Zemfira - Savalan müəllim, mən pul dəlisiyəm. Pul yeganə varlıqdır ki, məni xoşbəxt edir.

Savalan - Həmişə də səni xoşbəxt edəcəyəm.

Zemfira - O zaman mən də sevimli pullarımı götürüb gedirəm işimin başına.

Savalan – Get, Zema, get (*Gülür*).

Zemfira sevinə-sevinə gedir.

Savalan – Zema, mənə bax.

Zemfira - Bəli, Savalan müəllim.

Savalan - Mən indi çıxıram, bu zavod sənə əmanət.

Zemfira – Yaxşı, onda birlikdə çıxacaq otaqdan.

Savalan müəllim Zemfiranın saçlarını sığalaya-sığalaya gedirlər.

Dördüncü şəkil

Xəstəxana. Səadət xanım öz otağındadır. Sevda qapının ağzından keçir.

Sevda - Sabahınız xeyir, Səadət xanım.

Səadət - Sabahın xeyir, qızım. Bir yaxın gəl görüm.

Sevda – *(Yaxına gəlir)*. Buyurun Səadət xanım.

Səadət – Qızım, de görüm, işin necə gedir. Bizim xəstəxanaya öyrəşə bilirsən? Sən bura gələndən gözüm səndədir. Elə hey görürəm ki, işləyirsən, diqqətlisən. İclaslara vaxtında gəlirsən. Tez bir vaxt ərzində işə yaxşı alışımsan. De görüm, tibb aləmi sənə kimi gənc bir həkim üçün çətin deyil ki?

Sevda – Xeyr, Səadət xanım, mən peşəmi çox sevirəm, elə ona görə də öz işimdən böyük zövq alıram. İllər idi ki, ən böyük arzum ağ xalat geyinib həkim olmaq idi.

Səadət - Əgər elədirsə, qızım, onda səndən çox gözəl həkim olacaq. Həkimlik belədir, gərək bu peşəni sevəsən ki, yaxşı həkim olasan. Düzdür tibb aləmi çox çətin bir sahədir. Amma, çətin olduğu qədər də maraqlıdır. Ona görə maraqlıdır ki, insan orqanizmini

hissə-hissə öyrənəndə Allahın yaratdığı
möcüzəyə valeh qalırsan, elə deyil qızım?

Sevda - Bəli, elədir.

Bu vaxt Mehdi gəlir:

Mehdi - Sabahınız xeyir.

Səadət - Sabahınız xeyir. Gəl Mehdi, gəl əyləş.

Mehdi - Səadət xanım, iclas nə vaxt olacaq?

Səadət - İclası günortaya salmışam. Çünki səhər
tezdən edə bilmərəm, çox ağır xəstələrimiz
var. Həkimlərimiz mütləq xəstələrinə baş
çəkməlidirlər. De görüm sənin xəstən var?

Mehdi – Var, dünən də birini gətiriblər.

Səadət - Vəziyyətləri necədir?

Mehdi - Şükür Allaha, pis deyillər. Bir az bundan
qabaq hamısına baş çəkib gəldim bura. Biri
lap ağır idi. Dünəndən bəri bir az düzəlib.
O xəstəmə görə çox narahat idim. İnanın ki,
evdə də onu düşünürdüm.

Səadət - Bax bu sözün məni çox sevindirdi.
Xəstələrə olan diqqətiniz məni şad edir.
Sevda, qızım, Mehdi həkim də gənc

həkimlərimizdəndir. Səndən bir az əvvəl gəlib bu xəstəxanaya. O da sənə kimi çox sevir peşəsini.

Sevda - Hə, çox gözəl.

Mehdi - Sevda xanımla bizim otağımız çox yaxındır. Mən bilən o cərrahdır.

Sevda - Bəli, doğrudur.

Səadət - Bu gənc və gözəl qızımız xəstəxanamızın cərrah həkimlərindəndir.

Sevda – Yadımdadır, bu xəstəxanaya gəldiyim ilk gün Mehdi həkim məni təbrik etmişdi.

Səadət - Hə...çox gözəl, bax həmişə belə meriban olun. Lazım olanda bir-birinizə kömək də edin. Bircə amalınız olsun ki, xəstələrimizin həyatını xilas edin. Mən həmişə bütün həkimlərimə bunu deyirəm ki, siz yaxşı həkim, yaxşı mütəxəsis olmalısınız, çünki insanların həyatı sizin əlinizdədir. Bəzən elə ola bilər ki, doğmalarınızdan birinin həyatı sizin əlinizdə olar. Siz onu həyata qaytara bilərsiniz. Bundan böyük xoşbəxtlik ola bilməz bir həkim üçün.

Mehdi - Bəli, mən də elə düşünürəm .

Səadət - Siz hər ikiniz gənc həkimlər olsanız da, mən sizin fəaliyyətinizdən çox razıyam. İnanıram ki, sizdən yaxşı həkim olacaq. Birlirsiniz uşaqlar, həmişə əyninizə geyindiğiniz ağ xalata məsuliyyətini dərk etməlisiniz. O zaman güclü həkimlər olacaqsınız. Yaxşı indi mən durum bir –bir xəstələrə baş çəkim, görün, hansı həkimin xəstəsi nə vəziyyətdədir. Sonra isə iclas otağına gedəcəm. Gələrsiniz iclasa (*Ayağa qalxır və gedir*).

Mehdi – Oldu Səadət xanım, gələcəyik.

Sevda - Sağ olun, iclasda görüşərik (*Qalxıb getmək istəyir*).

Mehdi - Hara gedirsiniz Sevda xanım?

Sevda - Otağıma gedirəm.

Mehdi - Sizinlə bir az söhbət etmək istəyirdim.

Sevda - Buyurun.

Mehdi - Elə isə əyləşin zəhmət olmasa.

Sevda - (*Oturur*) Buyurun nə məsələ idi?

Mehdi - Bir az söhbət etmək üçün gərək hansısa bir məsələ olsun? Deyirəm bir–birimizi bir az tanıyaq. Mən ürək həkimiyəm.

Sevda- Bilirəm, otağınızın qapısına yazılıb bu söz.

Mehdi - Görürəm çox diqqətli xanımsınız, otağıma da diqqət yetirmisiniz. Bəs, özümə necə, bir insan kimi diqqət yetirmisiniz?

Sevda - Sizi tanımadığım üçün heç bir söz deyə bilmərəm (*Qalxmaq istəyir*).

Mehdi - Tələsməyin Sevda xanım, əyləşin. Biz ki, bir xəstəxanada işləyirik, bir-birimizə işimiz düşə bilər. Hətta bir parça pambığa görə bir-birimizə ağız açə bilərik.

Sevda - Yaxşı həkim ən ağır xəstəyə belə hər zaman yardım göstərməyə hazır olmalıdır. Nəyin ki bir parça pambığı olmasın.

Mehdi - Sevda xanım, siz necə də hazırcavab və fədakar bir həkimsiniz.

Sevda - Çox sağ olun, mən həqiqəti deyirəm.

Mehdi - Elə mən də həqiqəti deyirəm. Amma, bir həqiqət də var ki, siz fədakarlığınız qədər də gözəlsiniz. Elə bil yaradan, həkim yaradıb sizi. Səliqəli geyiminiz, ipək kimi saçlarınız, bir sözlə, gözəlliyiniz insanın ruhunu müalicə edir.

Sevda - Xoş sözlərə görə çox sağ olun, bu mənim həyat tərzimdir.

Mehdi - Bəlkə də zövqünüzdür.

Sevda - Ola bilər.

Mehdi - Əlbəttə, həyatda hər şey ola bilər. Məsələn, mən heç vaxt inana bilməzdim ki, nə vaxtsa sizin kimi gözəl bir xanımla çiyin-çiyinə işləyəyəm. Görürsünüzmü, necə qərībədir bu həyat. Heç inanardınızmı nə vaxtsa həkim olarsınız?

Sevda - Hə inanırdım, ürəyimdə bir səs məni bu peşəyə səsləyirdi. Anam-atam istəmirdilər mən həkim olam, ancaq, bu mənim öz arzum idi.

Mehdi - Görünür çox möhkəm və iradəli qızsınız. Sevginizin dalınca getməyi bacarırsınız.

Sevda - Bəli elədir.

Mehdi - Əhsən sizə. İndi sizin kimi qızlar çox azdır.

Sevda - Onu deyə bilmərəm.

Mehdi - Mən isə onu deyə bilərəm ki, sizin xariciniz qədər daxiliniz də gözəldir.

Sevda - Çox sağ olun, məni çox təriflədiniz, utandım lap.

Mehdi - Bu tərifdir sizcə? Mən ürəyimdən gələn sözləri deyirəm.

Sevda - Təşəkkür edirəm, elə siz də çox qanacaqlı və alicənab bir insansınız.

Mehdi - Yəqin ki, bu sizin gözəl düşüncələrinizdir. Məni çox sevindirdiniz. Heç inanmazdım ki, xəstəxanamızın ən gözəl qızından bu sözü eşidərəm.

Sevda - Həyatda heç vaxt belə inamsız olmayın, onda xəstələrinizin də həyatı təhlükə qarşısında qalar.

Mehdi - Yox xəstələrimə qarşı çox diqqətliyəm. Ən ağır vəziyyətlərində belə onların qurtulacağına inanıram. İnamsızlığım ancaq özümədir.

Sevda - Özünü zə niyə?

Mehdi - Nə bilim, həmişə ən çox sevdiyim bir şeyi əldə edəcəyimə inanmıram.

Sevda - Sizə həyat yollarında inamla addımlamağı arzulayıram.

Mehdi - Bu mənim üçün ən böyük arzu idi.

Sevda - Onda bu böyük arzu ilə də duraq gedək iclas otağına. Yəqin Səadət xanım bizi gözləyir.

Mehdi - Yəni deyirsiniz gedək? Söhbətimiz elə maraqlıdır ki, inanın heç getmək istəmirəm.

Sevda - Amma getməliyik (*Ayağa qalxır*).

Mehdi - Yaxşı gedək, ancaq bir xahişim var. Arasıra belə maraqlı söhbətlər edərik.

Sevda - Olar. İndi isə iclasa gecikirik.

Mehdi - Gedək.

Hər ikisi gedirlər.

Beşinci şəkil

Savalan müəllimin evi.

Kubra - (*Öz-özünə danışır*) Eh...Pərvərdigarə bizim evin kişisinə bax. Camaatın əri axşamlar işdən çıxıb evə gəlir, bizimki isə nə axşam gəlir, nə də səhər. Adını da qoyub ki, zavodda işlərim çoxdur. Ah İlahi,

gəncliyimi, cavanlığımı, indi də qocalığımı bu səfeh adamla başa vurdum. Kaş ki, bir rəisin arvadı yox, bir fəhlənin arvadı olardım, amma, xoşbəxt olardım.

Bu vaxt Savalan gəlir.

Savalan - Nə olub yenə deyirsiniz? Nə bədbəxtlik üz verib sənə ki, xoşbəxtlik axtarırsan?

Kubra - Xoşbəxtliyi elə itirmişəm ki, axtarsam da tapa bilmərəm.

Savalan - Niyə axı, xoşbəxt deyilsən? Mən başa düşürəm ki, sən xoşbəxtliyi nədə görürsən? Bu sənənin evin-eşiyin, malın-mülkən, pulu da ki, demirəm.

Kubra - Neynirəm bu imarəti ki, içində xoşbəxtliyin tozu belə yoxdur. De görüm, harda idin, evə niyə gəlmirsən. Gələndə də, bax belə.

Savalan - Ay qız, sənə neçə dəfə demişəm ki, mənimlə maraqlanma. Mən iş adamıyam. Harda olacam? İşdə, zavodda.

Kubra - Afərin Vallah, sizin zavod deyəsən gecələr də işləyir.

Savalan - Zavod işləmir, ay dilbilməz, mən işçilər gedəndən sonra oturub yazılarımı yazıram. Bir də baxıram ki, yatıb qalmışam.

Kubra - Heç olmasa yalanı deyəndə elə de ki, ağ yalan olmasın (*Gülür*). Bəxtəvər başıma, indi də deyəsən yazıçılıq edirsən. Gecələr oturub əsər yazırsan.

Savalan - Kaş ki, yazıçı olardım, sən bu lənətə gəlmiş qısqançlığından oturub əsər nədir, kitablar yazardım. Bilirsən mən niyə evə gəlmirəm? Bilirəm ki, gələn kimi deyəcəksən.

Kubra - Sən vaxtında evə gəlsən, mən sənə güldən ağır söz demərəm.

Savalan - Gül nədir? Sən ancaq gildən ağır söz deyə bilirsən.

Kubra - Onu sən öyrətmisən mənə. Bilirsən ki, qadın bir rezin parçası kimidir, hansı səmtə dartsan oraya da uzanacaq. Sən də məni deyilməyə öyrətmisən.

Savalan - Bu günə qədər deyinə-deyinə ömrümü çürütdün, indi də deyirsən günah məndədir?

Kubra - Sən məni xoşbəxt edə bilmədin.

Savalan - Niyə axı, istədiyini yeyirsən, istədiyini geyinirsən, pulun da ki, istədiyən qədər, bundan artıq nə istəyirsən?

Kubra – O bir parça çörəyi hamı tapıb yeyir. Heç kim acından ölmür. Hamı da əyninə paltar tapıb geyinir. O ki, qaldı pula, əgər sən xoşbəxtliyi onda görürsənsə, deməli sənin gözlərin kordur.

Savalan - Hə, düz deyirsən, mənim gözlərim kordur. Əgər kor olmasaydı səni alıb ömrümü çürütməzdim.

Kubra - Sən məni almaqda heç nə itirməmişən. Onsuz da sizə, hörmətli rəis, bir qulluqçu lazım idi. Paltarlarınızı yumaqdan, ütüləməkdən ötrü...

Savalan - Əgər sən özünü bu evdə ancaq paltaryuyan hesab edirsənsə, ondadahasözüm yoxdur.

Kubra - Nədir, yalan deyirəm?

Savalan - Hə, yalan deyirsən, bax sən kimi fikirləşən qadınların bədbəxtliyi bundadır ki, özlərini aciz bilib paltaryuyan hesab edirlər. Otuz ildir biz evliyik, sən hələ də bilmirsən ki, mənim qızımın anasısan.

Kubra - Nə olsun ki, anasıyam. Sən də dərk etmirsən ki, atasısan. Mən paltaryuyan olduğum kimi, sən də bu evə pul gətirənsən.

Savalan - Gör mənim peşəm şərəflidir, yoxsa sənin?

Kubra - Bilmirəm. Bircə onu bilirəm ki, mən çirkələnmiş paltarlarımızı yuyub çirkəbliqdan, ləkələrdən təmizləyirəm. Amma, sən pulu gətirəndə adımıza ləkə gətirirsən-gətirmirsən onu deyə bilmərəm. Çalış ki, bu evə xoşbəxtlik gətirməsən də, heç olmasa adımıza ləkə də gətirməyəsən.

Savalan – Axmaq, danışdığı sözə bir bax, adımıza ləkə gətirmə. Narahat olma, gətirsəm onu da paltarlar kimi yuyub təmizləyərsən.

Kubra – Yox, onu yuya bilmərəm. Paltara ləkə düşsə eybi yox. Amma, vay o gündən ki, adımıza ləkə düşsə onu təmizləmək olmur. Əgər olsaydı onda bütün insanlar süd içində ağ qaşığı kimi olardılar.

Savalan – Yaxşı, bəsdir axmaq-axmaq danışdın. Bütün bu sözlərin əvəzinə bir stəkan çay gətirsəydin mənə gör nə yaxşı olardı. Hərdən evə gəlirəm, onda da mənə qulluq

etmək əvəzinə belə mənasız-mənasız danışb, məni evdən uzaqlaşdırırsan. Sonra da deyirsən ki, evə niyə gəlmirsən.

Kubra - Əvvəllər səbrimi basırdım, deyirdim ki, yaş keçdikcə düzələr amma indi görürəm ki, heç nə düzələn deyil. Artıq əsəblərim tarıma çəkilib, dəli olmuşam, dəli.

Savalan - Dəli olmusan, get dəlixanaya. Amma yox, sonra deyərlər ki, Savalan müəllimin arvadı dəlixanaya düşüb.

Kubra - Gör bir sən nə nanəcib insansan, mənim həyatımı fikirləşmirsən, onun-bunun dilindən sənin adına gələ biləcək nöqsanı fikirləşirsən.

Savalan – Yaxşı...yaxşı, bir az da qızımdan danış, de görüm Sevdə neyləyir, gedib-gəlirmi işə?

Kubra - Mən sənin qızının anasıyam, vəkili deyiləm ki, onun hərəkətlərini qələmə alıb, bir-bir yazım, sən ayda bir dəfə bu evə gələndə sənə ərz eləyim. Əgər Sevdanın həyatı sənin üçün maraqlıdırsa, onda özü ilə danış.

Savalan - Bu nə deməkdir? Sevdə mənim qızımdır.

Kubra – Qızın sənin hərəkətlərindən xəcalət çəkir. Hərdən məni qınayır, hərdən də özünü.

Savalan - Özünü niyə?

Kubra – Deyir, bu dünyaya məni niyə gətirmisiniz?

Savalan - Axı niyə belə deyir, pul ver getsin özü üçün nə istəyir alsın, dostları ilə gəzməyə getsin.

*Bu vaxt Sevdə gəlir və atası ilə
anasının söhbətini eşidir.*

Kubra - Sevdəyə pul lazım deyil, Savalan, ata qayğısı lazımdır.

Savalan - Bəsdir ata qayğısı deyib durdun. Nə qayğı göstərim ona? Uşaqdır, əlindən tutum bağçaya aparım?

Sevdə - (*Ortaya çıxır*) Sən heç əlimdən tutub bağçaya da aparmamısan. Sən heç vaxt mənə qayğı göstərməmişən.

Savalan - Qızım sən nə vaxt gəldin?

Sevdə - Bayaqdan gəlmişəm, sizin söhbətinizi eşidirdim.

Savalan - Necə eşidirdin? Görürsən, ay fərsiz arvad, qızımla məni necə üz-üzə qoydun.

Sevda - Anamın heç bir günahı yoxdur ata, o sənin ona verdiyin əzablara mənə görə dözüb. Mənim atasız qalmamağım üçün.

Kubra - Düz deyir Sevda, mən bütün əzablara bir dəfə qızımın sevinərək ata deməyi üçün dözmüşəm.

Sevda - Mən isə təəssüf ki, heç vaxt sevinərək bu sözü deməmişəm.

Savalan - Niyə qızım, bir de görüm axı sənin nəyin əksikdir? Nəyə ehtiyacın var axı?

Sevda - Sənin sevginə ata, ancaq sən sevginə.

Savalan - Mənim sevgim yoxdur ki?

Sevda - Mən o sevgini görmürəm ata.

Kubra - Uşaq yalan deyir? Yoxdur sən sevgin, nə ailənə, nə də uşağına.

Savalan - Əşşi bəsdirin, qurtarın bu söhbəti. Bu xarabaya gələn kimi başıma düşür səsiniz, uşaq belə getdi, ailə belə getdi. Sizin əlinizdən bezmişəm lap.

Kubra - Bizim əlimizdən bezmisənsə onda gəlmə bu evə. Mən cəhənnəm, bu uşağın da hissləri ilə oynama.

Sevda - Anam düz deyir ata, nə varlığın bilindir, nə də yoxluğun. Biz dilənçi deyilik, hərdən gəlib bir az pul verirsən, amma üzünü görmürük.

Savalan - Ay qızım, nə etməliyəm sizə? Görmürsünüz işim başımdan aşır. Belə getsə siz ana-bala səhərə kimi danışacaqsınız, mənimsə sizə qulaq asmağa vaxtım yoxdur (*Ayağa qalxır*).

Kubra - Gedirsən? Düz söz acı olar, bax qaçırsan.

Savalan - İşlərim çoxdur, ona görə qaçıram.

Sevda – Ata, sənə son dəfə deyirəm anama və mənə nə vaxt sevgini göstərsən onda gələrsən bu evə. Yoxsa belə saxta gəlişin bizə lazım deyil.

Savalan - Əgər hər dəfə belə söz-söhbətlə məni qarşılısanız, daha heç gəlməyəcəm.

Kubra - İstəyirsən heç gəlmə, amma, bil ki, nə vaxtsa gləcəksən. Heç kimə lazım olmayanda son ümüdin, son pənahın bu evdir. Bura gələcəksən.

Savalan - Yaxşı. Boş-boş danışma, mən getdim (*Gedir*).

Kubra - *(Qızını qucaqlayır)*. Narahat olma qızım. Hər şeyin əvvəli olduğu kimi bir sonu da var. Bir gün sənin bu bulud kimi dolan atan boşalacaq. Qonaqlıqlarda, görüşlərdə cibindəki pullar da yağış kimi yağıb tükənəcək. Görək sonra neyləyəcək.

Sevda - Ana mən daha dözə bilmirəm, dayandıqca atamın dediyi sözlər yadıma düşür dəli oluram *(Gedir)*.

Kubra - Yazıq qızım, gör necə də pərişan oldu. Bu nə taledir İlahi? Böyük bir səltənət içində qızımı xoşbəxt edə bilmirəm. Bir ata sevgisinin həsrətin çəkir qızım. Ya Rəbbim sonu gəlsin bu hicranın. Qurtarsın bu acı günlər *(Ağlaya-ağlaya səhnədən qaçır)*.

Altıncı şəkil

İlqar həyəcanla Sevdanı gözləyir ki, onunla görüşüb əsgər getsin.

İlqar – İlahi, həyəcan, təlatüm ürəyimi parça-parça edir. Anamdan, qardaşımdan və sevdiyim qızdan ayrılmaq mənim üçün asan

deyil. Ancaq Qarabağın işğalına kənardan durub baxmaq da asan deyil. Ona görə də sevdiklərimi arxada qoyub mütləq cəbhəyə getməliyəm. Əsl oğul vətən üçündür (*Saata baxır*). Eh...Sevda, harda qaldın? Bəlkə son görüşümüzdür. Heç olmasa gəl, görün səni, sonra gedim (*Uzaqdan Sevdanı* görür, *sevinərək*). Gəlir, gəlir Sevdam.

Sevda – İlqar, nə olub ki, niyə məni belə tələsik çağırıdın?

İlqar - Gedirəm Sevda, dedim ki, görüşək.

Sevda - Gedirsən (*Gözləri dolur*).

İlqar – Sevda, səndən bir xahişim var, ağlama. Mənim sevgilim aciz qız deyil.

Sevda – İlqar, ayrılmaqdan qorxuram.

İlqar - Qorxma Sevda, sən güclü qızsan axı. Odur ki, ayrılığa da hazır olmalısan

Sevda - Nə bilim axı.

İlqar - Bəs kim bilir? Onu bilirsən ki, mən səni sevirəm. Sənin sevginlə də cəbhəyə gedirəm.

Sevda - Əgər məni sevirsənsə, onda getmə.

İlqar - Ah Sevda, bircə onu məndən istəmə.

Sevda - Səni istədiyimdən deyirəm. Qorxuram ki, başına bir iş gələr.

İlqar - Qorxma gülüm.

Sevda - Mən sənsiz neyləyəcəm İlqar (*Ağlayır*).

İlqar – Sevda, məni belə yola salırsan? Onsuz da bütün fikrim burda qalacaq.

Sevda - Bilirəm ki, sənsiz dözə bilməyəcəm.

İlqar - Dözəcəksən Sevda, həyat hər şeyi öyrədir insana.

Sevda - Ancaq mənə sənsizliyi öyrədə bilməz.

İlqar – Sevda, nə qədər ki, mən cəbhədəyəm məni gözlə, ərə getmə. Mənim böyük sevgimə xəyanət etmə. Əgər şəhid olsam, sonra özün bilərsən.

Sevda - Mən sənə nə özünə, nə də ruhuna xəyanət etmərəm. İlqar, mən həyatımda bir dəfə sevmişəm. Hər iki dünyada sənə sevginlə yaşayacağam.

İlqar - Mənim vəfalı sevgilim, səndən elə bu cavabı da gözləyirdim. Sənə çox inanıram

Sevda. Nə qədər ki, cəbhədəyəm uçan quşlardan, əsən küləklərdən sənə öz sevgimi göndərəcəm.

Sevda - Gözləyəcəm.

İlqar - Qayıdacağam əzizim.

Sevda - (İlqarı qucaqlayır). Get əzizim, yaxşı yol.
İlqar, heç səndən ayrılmaq istəmirəm.

İlqar – Bu ayrılıq əbədi deyil. Biz qovuşacağıq.

Sevda - O günü həsrətlə gözləyəcəm.

İlqar - Yaxşı əzizim, sən get, qoy arxanca doyunca baxım, sonra da mən gedim.

Sevda – İlqar, səni çox sevirəm (*Əllərini* İlqarın əlindən çəkir və gedir).

İlqar - (*Sevdanın arxasınca*) Sevda, sənin sevginə inanıram. Məni unutma.

Bu vaxt Mehdi qaça-qaça gəlir.

Mehdi – Qardaş, gəl gedək ötürüm səni.

İlqar – Mehdi, kaş ki, bir az tez gələydin.

Mehdi - Hə düz deyirsən, sən deyən vaxta bir az gecikmişəm.

İlqar - Bir az yox çox gecikmişən. Bəlkə də mənim taleyimi qorumağa gecikmişən.

Mehdi - İnan ki, İlqar, sən evdən çıxandan anam ağlayırdı. Onu güclə sakitləşdirmişəm. Qaçıb gəldim ki, səni yola salım.

İlqar - Sən anamdan muğayət ol. Onu sənə tapşırıram

Mehdi - Narahat olma qardaş, sən arxayın get.

İlqar - Anamı sənə əmanət edirəmsə sənə çox güvənirəm qardaş, əgər bir az tez gəlsəydin sevdiyim qızı da sənə əmanət edib gedərdim.

Mehdi - Sevdiyin qızı? O burada idi.

İlqar - Burada idi, məni yola salmağa gəlmişdi.

Mehdi - Qardaş nə olur olsun bu gün sevdiyin qızı mənə göstər, qoy onu tanıyım. Sən qayıdana kimi də göz bəbəyim kimi də qoruyacağam.

İlqar - Yox Mehdi, bu gün onu sənə göstərəcəkdim, amma, sən görüşə gecikdin.

Mehdi - Ah ana...ana sənin ağlamağın məni

gecikdirdi. Qardaşımın əmanətinə də sahib çıxma bilmədim

İlqar - Narahat olam qardaş, mənim sevdiyim qız elə qızıdır ki, o bizim sevgimizi qoruyacaq. Mən, ona çox inanıram.

Mehdi - Yaxşı qardaş, təki Allah sizi xoşbəxt etsin. Hər zaman bir-birinizə qarşı belə sədaqətli olasınız.

İlqar - Sağ ol Mehdi, inanıram ki, sənin də qarşına mənim sevdiyim qız kimi ağıllı və sədaqətli qız çıxacaqdır.

Mehdi - Qardaş elə söz düşmüşkən, istəyirəm ürəyimi açım sənə.

İlqar - De görüm nə olub?

Mehdi - Mən işlədiyim xəstəxanada bir qız var. Çox ağıllı, tərbiyəli, səliqəli və gözəl qızıdır. Ondan çox xoşum gəlir.

İlqar - Hə, nə gözəl. Sevirsən onu?

Mehdi - Hə sevirəm. Ədəb-ərkanını görsən, səni də heyran qoyacaq.

İlqar - Əgər qız xoşuna gəlirsə bir az, yoxla bir də, gör sevdiyi oğlan yoxdursa, evlənərsən onunla.

Mehdi - Heç vaxt inanmaram ki, o qız mənim olar.

İlqar - Niyə inanmırsan, inamsız olma qardaş.
Bu həyatda hər şey ola bilər. Məsələn mən
inanıram ki, biz Qarabağı azad edəcəyik.

Mehdi - Ona mən də inanıram.

İlqar - Elə isə mən getdim qardaş, anamdan, ev-
eşikdən muğayət ol. Allaha əmanət olun.

Mehdi - Tanrı səni qorusun qardaş, sağ-salamat
qayıdasan.

İlqar - Sağ ol (*Qucaqlaşırırlar*).

İlqar gedir. Mehdi onun arxasınca danışır.

Mehdi - Get qardaş, Allaha əmanət ol. Gün o gün
olsun ki, Qarabağın zəfər xəbərini gətirəsən
(*Gedir*).

II PƏRDƏ

Yeddinci şəkil

Zemfira – Salam, Savalan müəllim olar?

Savalan - Salam Zema, bəh...bəh...bəh, gözəlliyə
bir bax.

Zemfira - Savalan müəllim, vəziyyət heç də ürəkaçan deyil.

Savalan - (*Təşviş içində*) Nə olub, Zema.

Zemfira - Savalan müəllim, dünən siz zavoddan çıxan kimi yoxlama gəldi.

Savalan - Nə? Yoxlama?

Zemfira - Hə yoxlama.

Savalan - Vay atamın evi yıxılıb ki, dünən işdən tez çıxmışdım məni tapmadılar hə?

Zemfira - Hə tərs kimi dünən siz də tez çıxmışdınız.

Savalan - Tərs kimi yox, Zema, həmişəki kimi.

Zemfira - Çox pis. Nə soruşdularsa cavab tapa bilmədim.

Savalan - Niyə Zema? Niyə cavab tapa bilmdin axı?

Zemfira - Nə cavab verəydim? İlk sualları belə oldu ki, müdir hanı?

Savalan - Sən nə dedin?

Zemfira - Heç nə, cavab tapa bilmədim.

Savalan - *(Başını tutur)* Vay...vay...Bir söz tapıb deyəydin də, Zema.

Zemfira - Nə söz tapıb deyəydim, Savalan müəllim, bu da həyat yoldaşınız Kubra xanım deyil ki, hər dəfə bir bəhanə ilə aldadım. Yoxlamadır, yoxlama.

Savalan - Bəs sonra nə dedilər?

Zemfira - Sora isə işçilərlə maraqlandılar. Gördülər ki, iş vaxtından əvvəl neçəsi çıxıb gedib.

Savalan - Kim idi o əclaflar, çağır onları yanıma.

Zemfira - Savalan müəllim, guya bilmirsiniz? Siz gedəndən sonra işçilər də yavaş-yavaş gedirlər.

Savalan - Kaş ki, dünən heç yana getməzdim. Mərdimazarı axtarmaqla deyil ki, özü gəlib adamı tapır. Daha nə soruşdular?

Zemfira - Gördüyümüz işlərin siyahısını. Mən də verdim. Dedilər ki, çox azdır, burada nə edirsiniz? İşləmirsiniz?

Savalan - Hə düz deyiblər, biz proqramdan çox az işləmişik. Ay qız, gördün ki, vəziyyət pisdir, hərəsinə bir stəkan çay süzəydin, bir qutu şokalad qoyaydın qarşılarına.

Zemfira - Savalan müəllim, siz nə danışırsınız, onlara çay təklif etməli münasibət yox idi. Üzlərindən zəhrimar yağdı.

Savalan - Səni gördülər, kefləri açılmadı? Sən dünən yaxşı bəzənmişdin axı?

Zemfira - Heç üzümə belə baxmadılar. Elə yoxlama aparırdılar.

Savalan - Ah Zema ah...Sənə o qədər ətirlər aldım. O qədər pullar verdim, bir işimə yaramadın. Susdura bilmədin bir-iki yoxlamanı.

Zemfira - Savalan müəllim, sizin o ətirlərinizin qarşılığında neçə illərdir həyat yoldaşınızı susdurmuşam də...

Savalan - Ay qız, Kubra bir yana, de görüm son sözləri nə oldu?

Zemfira - Dedilər ki, yoxlamaların cavabını sabah sizə göndərəcəyik.

Savalan - Göndərdilər?

Zemfira – Yox, yəqin mənim otağıma gətirəcəklər.

Savalan - Get bir maraqlan bəlkə gətiriblər?

Zemfira - Gedim baxım (*Gedir*).

Savalan - Ay Allah, bu nə iş idi gəldi başımıza. Hardan gəldi bu yoxlama. Çünki bu zavodda heç bir iş qaydasında deyil. Əgər bütün sənədlərə baxıblarsa evim yıxıldı. Lənətə gəlsin bu günü ki, üzümə bəd xəbərlə açıldı. Mən neyləyəcəm, hə? (*O tərə-bu tərəfə gedir*), neyləyəcəm? Görəsən nə cavab göndərəcəklər. Heç olmasa bir az vaxt versəydilər bütün sənədləri qaydasına salardım. Kaş ki, vaxt verəydilər mənə bütün səhvlərimi düzəldərdim.

Bu vaxt Zemfira əlində kağız gəlir.

Savalan – Zema, nə xəbər var? O nə kağızdır?

Zemfira - İnanın ki, sizin qədər mən də kədərlənirəm. Zavodun fəaliyyətində yol verdiyiniz ciddi nöqsanlara görə işdən azadsınız. Budur əmriniz (*Kağızı ona uzadır*).

Savalan - Nə? Bu nə dəhşətli xəbərdir, Zema. Mənimlə zarafat edirsən?

Zemfira – İnanmırsınız, oxuyun.

Savalan - (*Kağıza baxır və onu Zemfiraya verir*).
Tut bu kağızı Zema, bu mənim əmrim

deyil. Apar onu gətirdiyin yerə qoy. Mən vəzifəmdəyəm. Getmək istəmirəm. Mən burdan getsəm, yaşaya bilmərəm. Başa düşürsən Zema, yaşaya bilmərəm.

Zemfira - Onu gələcək göstərer.

Savalan - Yox Zema, yəni deyirsən mən vəzifəmi, stolumu, dostlarımı, gördüyüm xoş günlərimi itirirəm, sonra da yaşayım, inan ki, Zema, yaşaya bilmərəm.

Zemfira - Onu özünüz bilərsiniz.

Savalan – Zema, sən mənimlə niyə belə danışırısan?

Zemfira - Xahiş edirəm, mənə Zema deməyin, adım Zemfira xanımdır. Çünki siz daha bu zavodun rəisi deyilsiniz. Sıradan bir insansınız.

Savalan - Necə?

Zemfira - Hə, bax belə, bu da vəzifənizin sonu. Daha rəis deyilsiniz qışqırasınız, “Zema çay gətir, Zema qəhvə gətir”, qurtardı o günlər, Savalan müəllim. Bu gündən sonra mən zavodumuza təzə gələn müdirin katibəsi olacam.

Savalan - Sən nə etibarsız qadısan Zema. Vəzifədən çıxmağım bu qədər məni yandırmadı ki, sənin bu sözlərin yandırdı məni. Elə bil qəflət yuxusunda yatmışdım, bu gün ayıldım.

Zemfira - Deyirəm həyat yoldaşınız Kubra xanıma da deyərsiniz ki, iki dəqiqədən bir bu zavodun telefonlarını yığmasın. Çünki, artıq əri bu zavodun rəisi deyil.

Savalan - Kubranın adını çəkmə. O sənin kimi deyil. Mən illərdir ona zülm eləmişəm, amma o bir dəfə də olsun mənim üzümə ağ olmayıb. Hərdən deyinən kimi ağzının üstündən vururdum. Sənə aldıqlarımın heç birini ona almamışam. Sən isə hələ otaqdan çıxmamış üzümə ağ oldun.

Zemfira - Savalan müəllim, söhbəti çox uzatmayaq. Yadıma düşmüşkən deyim ki, bu otaqda nəyiniz var yığışdırın ki, təzə gələn müdirin yanında alçalaraq yığışdırmayasınız. Xudahafiz (*Gedir*).

Savalan - (İsteza ilə) Zema yox, mənə Zemfira xanım de. Dünənə qədər üzümə gülə-gülə bir dediyimi iki etməzdi. Bu gün necə də dəyişdi, deyir otağı yığışdır get. Mənim buradan aparacağım bir şey yoxdur. Ancaq

axmaq sənədlərdir, onların da cəzasını aldım. Bir də ki, (*şokalad qutusunu götürür*) bu da qalsın təzə gələn müdir çay içər, şirinlikdir (*Getmək istəyir, arxaya baxır*). Mən bu zavoda gələndə çox böyük həvəslə gəlmişdim. Əvvəlcə fəhlə oldum, sonra yavaş-yavaş vəzifəm böyüdü rəis oldum. Amma görünür yaxşı müdir olmamışam. Elə ona görə də əliboş gedirəm. Nə yola salan var, nə də bir sağ ol deyən (*Gedir*).

Səkkizinci şəkil

*Xəstəxana. Sevda xanım otağındadır.
Mehdi gəlir.*

Mehdi - Gəlmək olar Sevda xanım?

Sevda – Buyurun, gəlin.

Mehdi - İşlər necə gedir?

Sevda – Yaxşıdır, sağ olun.

Mehdi - Xəstələrinizin vəziyyəti necədir?

Sevda - Pis deyillər.

Mehdi - Bayaq sizi bir az pərişan gördüm.

Sevda - Hə, düz deyirsiniz, bir xəstəm var, neçə gün idi əməliyyatdan sonra qızdırması düşmürdü.

Mehdi - Bütün yardımları göstərmisiniz?

Sevda - Hə. Bu gün bir qədər yaxşılaşıb. Çox həssas xəstədir. Bir söz deyən kimi o saat həyəcanlanır.

Mehdi - Həssas insanları sevmirsiniz?

Sevda - Sevirəm. Mən özümdə həssas insanam.

Mehdi - Ona görə də sizinlə söhbətimiz tutar. Mən də həssas insanam. Xəstələrimi müayinə edərkən narazılığı onları üzündən oxuyuram.

Sevda - Yəqin ona görə xəstələriniz razı qalır sizdən. Baş həkim də sizdən çox razıdır.

Mehdi - Mən birinci dəfə bu xəstəxanaya gələndə əllərim əsirdi. Səadət xanımla birlikdə işlədikcə həkimlik məktəbi keçdim. Sizi tanıdıqdan sonra isə həyat məktəbi keçdim.

Sevda - (*Gülmsəyir*) O nə deməkdir?

Mehdi - O deməkdir ki, sizin simanızda əsl Azərbaycan qızını gördüm.

Sevda - Çox sağ olun.

Mehdi - Sizdəki mədəniyyət, nəzakət, ədəb-ərkan məni heyran qoydu.

Sevda - Təşəkkür edirəm.

Mehdi - Sevda xanım, sizə bir söz demək istəyirəm, amma qorxuram.

Sevda - Nədən qorxursunuz?

Mehdi - Cavabınızdan?

Sevda - O nə sözdür ki elə?

Mehdi - Mənim həyatım qədər dəyərli bir sözdür.

Sevda - Deyin görüm nədir?

Mehdi - Sevda xanım, mən sizə vurulmuşam.

Sevda - Nə?

Mehdi - Hə, sizi sevirəm, özüdə çox sevirəm?

Sevda - Siz nə danışırsınız, bu ola bilməz.

Mehdi - Bu həqiqətdir Sevda xanım. Mən sizi gördüyüm andan yadımdan çıxara bilmirəm. Gecələr yuxumda da sizi görürəm. Nə edirsiniz edin, ancaq mənə yox deməyin.

Sevda - Necə yox deməyim, axı?

Mehdi - Axı. Nə axı?

Sevda - Axı mənim sevdiyim var.

Mehdi – Sevdiyiniz var? Doğru deyirsiniz?

Sevda - Doğru deyirəm.

Mehdi - Əgər həqiqətdirsə...Yalvarıram bu acı həqiqəti yaşatmayın mənə.

Sevda - Ancaq bu bir həqiqətdir. Mənim sevdiyim oğlan var. Mən sizin fikrinizə hörmət edirəm, amma, bu ürəkdir, hökmü də bizdən xəbərsiz verir. Nə bu sözü siz demisiniz, nə də mən eşitmişəm.

Mehdi - Bəs sevdiyiniz varsa, özünüzü mənə niyə sevdirdiniz?

Sevda - Sizin gözlərinizə baxmamışam. Əgər bilsəydim belə fikriniz var, inanın ki, qoymazdım.

Mehdi - Bunu bacarmazdınız, məni sizə olan sevgimdən heç kim mərhum edə bilməz.

Sevda - Qəbul edin ki, mənim sevdiyim var. Düzdür, o burda yoxdur, ancaq ürəyi mənimlədir.

Mehdi - Yoxdur? Haradadır?

Sevda - Cəbhədədir. Döyüşə gedib.

Mehdi - (*Gülür*) Sözə bax, döyüşə gedib.

Sevda - Nəyə gülürsünüz, o ki şərəfli bir yolla gedib.

Mehdi - Onun getməyinə gülmürəm, sizin belə inamla, böyük həvəslə onu gözləməyinizə gülürəm. Nə bilirsiniz ki, o cəbhədən sağ-salamat qayıdacaq?

Sevda - Bilirəm, qayıdacaq. O mənə söz verib. Mütləq qayıdacaq və biz evlənəcəyik.

Mehdi - Birdən qayıtmasa?

Sevda - Qayıtmasa da onu sevəcəm, onun ruhu ilə yaşayacam.

Mehdi - O bəxtəvər oğlan kimdir görən?

Sevda - Taleyimin ən böyük bəxşisidir.

Mehdi - Sevda xanım, mənə niyə belə məyus edirsiniz? Sonu bilinməyən bir eşqin odu ilə alışıb-yanmaqdan sonra mənə böyük məhəbbətimə niyə cavab vermirsiniz?

Sevda - Siz mənim sevdiyim oğlan haqqında bu sözləri deyə bilməzsiniz? Dedim axı mən onu sevirəm, bütün ürəyim də ona məxsusdur.

Mehdi - Məni özümdən çıxarırsınız artıq. Baxın Sevda xanım, əgər məni sevməsəniz başınıza elə oyun açacağam ki, peşman olacaqsınız.

Sevda - Sizə kim ixtiyar verib ki, mənimlə belə danışırınsınız. Sonra da ki, nə istəyirsiniz edin. Mən öz böyük sevgimin yolunda ölümdən belə qorxmuram.

Mehdi – Yaxşı, baxarıq, əvvəlcə sizi baş həkimin gözündən salacam, sonra isə bütün kariyeranızı məhv edəcəm. Bu xəstəxanada bütün həkimlərin gözündən düşəcəksiniz. Nə qədər ki, gec deyil danışın o əbədi sevginizdən. Məni sevin Sevda xanım, məni.

Sevda - Danışdıqca yazığım gəlir sizə. Görün mənim böyük sevgimi nə ilə müqayisə edirsiniz. “Baş həkimin gözündən salacam. Kariyeranızı məhv edəcəm”. Əgər bununla siz mənim sevgimi qazanmaq istəyirsinizsə səhv edirsiniz. Ancaq nifrətimi qazana bilərsiniz. Unutmayın Mehdi bəy, mən öz

sevdiyim oğlanın yolunda hər bir əzaba dözərəm.

Mehdi - Dözə bilməyəcəksiniz. Sizi elə bir vəziyyətə gətirib çıxaracam ki, çarəsiz qalıb məni sevəcəksiniz.

Sevda - Bu qədər aciz olmayın. Çarəsizlikdən yaranan sevgi sevgi deyil, çətinlikdən çıxış yoludur. Mən isə heç vaxt o yolla getmərəm.

Mehdi - Gedəcəksiniz. Məcbur olub gedəcəksiniz.

Sevda - Bayaقدan səbr edirəm, amma daha dözə bilmirəm. Siz məni heç nəyə məcbur edə bilməzsınız. Xahiş edirəm otağımı tərk edin.

Mehdi - Məni qovursunuz?

Sevda - Necə istəyirsiniz elə də başa düşün.

Mehdi - Bu sizə baha başa gələcək.

Sevda - Qoy gəlsin, çıxın otağımdan.

Mehdi - Dünən gəlib bu gün məni otaقدan qovursunuz? Mən bilirəm bunun cavabını necə verəcəm sizə (*Gedir*).

Sevda - Axmaq insan. Dəli olub, nədir? Deyir haqq-nahaq məni sevməlisən. Heç sevdiyim

oğlan olmasa belə, sənin kimi aciz bir oğlanı sevməzdim (*Bu vaxt telefon zəng çalır*). Alo, bəli Səadət xanım, yaxşı, bu saat gəlirəm.

Durur və otaqdan çıxır:

Doqquzuncu şəkil

Savalan müəllimin evi. Sevdə gəlir. Əlindəki çantasını stolun üstünə qoyur.

Sevdə – Ah, necə də yorulmuşam. Görəsən, anam nə bişirib, heç səsi gəlmir. Ana, ay ana, hardasan?

Kubra – Gəlirəm, qızım (Gəlir). Gəldim mənim balam (Qucaqlaşırlar).

Sevdə – Ana, bu gün çox yorulmuşam, inan ayaq üstə dayana bilmirəm.

Kubra – Niyə qızım?

Sevdə – Bu gün bir neçə ağır xəstə gətirmişdirlər. Günorta da baş həkim məni çağırdı xəstələrin vəziyyətini soruşdu. Sabaha da iki əməliyyat planlaşdırdıq.

Kubra - Can ay bala, vaxtında dedim axı sənə, həkim olma. Bu ağır peşədir.

Sevda - Ay ana, nə olsun ki çətindir, mən bu peşəni sevirəm.

Kubra - Bəs ananın bişirdiyi yeməkləri necə, sevirsən?

Sevda - Əlbəttə ana. De görüm bu gün nə bişirmisən?

Kubra - Sənin üçün gözəl yarpaq dolması bişirmişəm.

Sevda - Bəh...Bəh...Ləzzətli yeməkdir yarpaq dolması.

Söhbətin bu yerində qapının zəngi basılır.

Kubra - Görəsən kimdir, qoy gedim açım (Savalan gəlir), sənsən?

Savalan - Salam Kubra, (*Üzünü Sevdaya tutur*)
Salam qızım?

Sevda - Salam ata. Mən elə bilirdim biz səni son dəfə yola salmışıq. Amma sən yenə gəlmisən.

Kubra - Nə olsun gəlib qızım. Bu saat da qayıdıb gedəcək.

Savalan - Yox Kubra, getməyəcəm, bu dəfə birdəfəlik gəlmişəm.

Sevda - Birdəfəlik?

Savalan - Hə. Bir daha heç yerə getməyəcəm.

Kubra - Heç nə başa düşmürəm.

Savalan - Başa düşməli odur ki, mən əvvəlki Savalan deyiləm.

Kubra - Əlli yaşdan sonra təzədən doğulmusan? (*Gülür*).

Savalan - Allaha şükür edirəm ki, əlli yaşdan sonra da olsa, məni doğru yola çəkdi.

Kubra - Elə bil yuxu görürəm, bu nə danışır?

Sevda - Ana qoy danışsın, görək nə deyir.

Savalan - Qızım olan odur ki, məni işdən çıxardılar. Bu dünyada heç doğru yolla getməmişəm. Sizi çox incitmişəm. Kubra, sənə yaxşı həyat yoldaşı ola bilməmişəm. Bu gün axırıncı dəfə zavoddan çıxanda elə bil yuxudan oyandım. Sonra etdiyim

günahların kölgəsində sürünə-sürünə bu evə gəldim.

Sevda - Çünki burdan başqa gedəcək yerin yoxdur, ata.

Savalan - Qızım mən burdan başqa hara gedə bilərəm? Qızımı, həyat yoldaşımı qoyub hara gedə bilərəm.

Kubra - Günün harada xoş keçirdi gedə bilərdin.

Savalan - Mənim günüm ancaq burada xoş keçə bilər.

Kubra - İndi sənə ehtiyacın var. Ona görə belə deyirsən. Amma bizim sənə ehtiyacımız yoxdur.

Savalan - Etdiyim səhvləri üzümə vurmayın. Məni döyün öldürün, lakin, bu sözləri deməklə mənə əzab verməyin.

Kubra - Sən də bizə elə əzab vermişən. Sən məni yaşıtmamısan, süründürmüşən.

Savalan - Bilirəm Kubra, istəyirsən qarşında diz çöküm, yalvarım sənə, ancaq məni bu evdən mərhum etmə.

Kubra – Yadındadır, mən də sənə bax belə

yalvarırdım. Sən nə edirdin? Məni vururdun ya da üç-beş manat pul atıb, yenə gedirdin. O zamanlar mən çarəsiz idim. Sevda qucağında körpə idi. Sənin üç-beş manatına möhtac idim. Sən rəis idin, pullarının hesabını bilmirdin. Mən isə sənin dilənçin idim.

Savalan - O vaxtlar dilənçim ola bilərdin anacq indi mənim gözlərimdə ən uca zirvədə olan qadınsan.

Kubra - Yox o zirvədəki qadın, adı dilindən düşməyən gözəlçə katibən Zemadır. Nə vaxt zəng vururdum utanmaz-utanmaz deyirdi “Savalan müəlim iclasdadır”.

Savalan - O iclaslar qurtardı, Kubra.

Kubra - Mənim də sənə olan sevgim qurtarıb.

Sevda – Ana, bir az səbirli ol.

Savalan - Mən sənin sevgini bir də qazanacağam.

Kubra - Həyatda bəzi itirdiklərimiz var ki, onları ikinci dəfə qazanmaq olmur.

Savalan – Kubra, sən də sevgini qazanacağam, qızımın da, yalvarıram məni başa düşün.

Qızım, sənə yalvarıram, məni özündən uzaqlaşdırma. Sən mənim yeganə övladımsan. Mən sənsiz yaşaya bilmərəm. Bağışla məni, qızım. Uzun illər yanında olmadığım üçün, sənə diqqət göstərmədiyim üçün məni bağışla.

Sevda - Ata sən məni dünyaya bəxş edən iki varlıqdan birisən. Ata elə bir varlıqdır ki, onu bağışlamamaq mümkün deyil. Sən mənə qarşı nə qədər diqqətsiz də olsan, mən yenə də sənə atalıq borcunu qaytara bilmərəm.

Kubra - Sən nə danışırısan, qızım?

Sevda – Ana, atam da, sən də məni işıqlı dünyaya bəxş etmişiniz. Mən sizin borcunuzu ömrümün sonuna qədər qaytara bilmərəm.

Savalan - Sağ ol qızım. İlahi, mənim necə də ağıllı qızım var imiş. Heç mənə layiq deyil. Qızım, anana da de, bağışlasın.

Sevda – Ata, bunu öz aranızda həll edin. Mən gedirəm, sizə son sözüm budur ki, mənim ən böyük arzum sizin ikinizi bir yerdə görməkdir (*Gedir*).

Savalan – Kubra, eşitdinmi qızımız nə dedi?

Kubra – Eşitdim Savalan, elə həmin qızıdır məni bu günə qədər sənin verdiyin əzablara dözməyə məcbur edən.

Savalan - İndiyə qədər dözmüsən, indi də bağışla məni, nə olar. And içirəm ki, nə qədər ömrüm varsa sənə sədaqətlə, hörmətlə yaşayacağam. Sənə yalvarıram, qoyma məni çöllərdə yaşayım.

Kubra - Mən səni qızıma görə bağışlamağa məcburam. Amma bu o demək deyil ki, ürəyim səninlə barışır. Əgər qızımı fikirləşməsəydim, bir göz qırpımında səni buradan qovardım.

Savalan - Onu eləmə Kubra, səni and verirəm qızımızın canına.

Kubra - Səni bağışlayıram, neyləyim Tanrım mənə bir ömür verdi. O ömrü də səninlə çürütdüm. Əlbəttə ki, bu gün sən tükənmişən. Daha rəis deyilsən. Cibində pulun yox. Ona görə də pənah gətirib gəlmisən bura.

Savalan - Sən də sağ ol ki, məni geri qaytarmadın.

Kubra – Qaytarmadım, acı qismətimlə barışdım. Səni bağışladım, böyüklük etdim. Bilirsən niyə? Çünki sən qarşımda kiçildin.

Savalan - Böyük qadının qarşısında kiçilərlər. Kubra, illərdir sənin əlindən bir stəkan çay içmirəm. Xahiş edirəm, mənə bir stəkan çay gətir.

Kubra - Gətirərəm. Nə qədər də olmasa bu dəfə gətirdiyim çayı stolun üstündə qoyub getməyəcəksən. Yadındadır, sənə çay gətirən kimi saata baxırdın “tələsirəm, çıxmalıyam” deyib qaçırdın. Səndən sonra oturub, buz kimi soyuyan çayına baxırdım. Süzdüyüm çaydan iki-üç dəfə də artıq gözyaşları tökürdüm.

Savalan - O günləri yada salıb gətirirsənsə gətirmə. Keçən hər günün səhvinə görə min dəfə üzr istəyirəm.

Kubra – Eh...Nə deyim (*Gedir*).

Savalan - İlahi bu gün elə utanıram ki, yer yarıla kaş ki, yerin altına gedəm. Elə bilirdim ki, həmişə rəis olacam, həmişə eyni həyatı sürəcəm. Etdiklərimə görə çox peşmanam. Öz evimdən, ailəmdən ötrü çox darıxmışam. Kubra çay gətirənə qədər çıxım bir bağçanı gəzim (*Gedir*).

Onuncu şəkil

Xəstəxana. Cəbhədən yaralı əsgər gətirirlər.

Səadət - *(Təlaşla)*. Tez olun, həkimlər hardasınız?

Mehdi - *(Gəlir)*. Nə olub Səadət xanım?

Səadət – Mehdi, tez ol xəstəxanamızın ən yaxşı həkimi olan Sevdanı çağır.

Mehdi - Nə?

Səadət - Niyə dayanmısan. Tez ol, Sevdanı çağır yanına.

Mehdi - Səadət xanım, xəstəxanamızda o qədər yaxşı həkimlər var ki, niyə Sevda?

Səadət – Mehdi, sənə deyirəm Sevdanı çağır. O daha sürətlə əməliyyat edir. Yaxşı həkimdir Sevda. Mənim sözümün qabağına söz demə, eşidirsən.

Mehdi - Baş üstə Səadət xanım, bu saat çağıraram.

Bu vaxt Sevda özü gəlir.

Sevda - Səadət xanım, niyə belə həyəcanlanmışsınız?

Səadət – Sevdə, cəbhədən ağır xəstə gətiriblər.

Sevdə - Allah köməyi olsun.

Səadət – Sevdə, tez ol əməliyyata hazır ol ki, lazım olsa o dəqiqə başla.

Sevdə - Mən hazırım. Xəstə gəlsin, ilkin yardımını göstərək. Sonra lazım olsa əməliyyat masamız həmişəki kimi hazırdır.

Mehdi - Səadət xanım, siz xəstəni görmüsünüz? Deyirəm, əgər vəziyyəti ağırdırsa, bəlkə daha təcrübəli həkimləri çağıraq.

Səadət – Mehdi, mən xəstənin vəziyyətini düşünürəm. Siz isə mənə yol göstərirsiniz. Bilmirəm nə dərdiniz var. Ancaq, Sevdə, yaxşı həkimdir. Mən ona güvənirəm.

Mehdi – Bağışlayın, o mənada demədim. Yəni, Sevdə cavan həkimdir demək istəyirəm.

Səadət - Həkim üçün nə fərqi, yaşlı, ya da cavan. Əsas odur ki, yaxşı həkim olsun.

Sevdə - Nə qədər pis həkim olsam da sizin kimi aciz deyiləm.

Mehdi - Mənə aciz deyirsiniz?

Səadət - Bəsdirin. Ağzımda deyirəm ağır xəstə gəlir, siz hələ də bir-birinizə söz atırsınız.

Bu vaxt xəstəni gətirirlər.

Səadət - Budur gətirdilər xəstəni. Sevda yaxınlaş.

Sevda - *(Yaxınlaşır)*. Aman Allah, qorxduğum başıma gəldi. Bu İlqardır *(Xəstənin əllərini qucaqlayır)*. İlqar, əzizim, sənə dedim axı getmə cəbhəyə. Dedim axı, ora qan içindədir.

Səadət – Sevda, sən bu xəstəni tanıyırsan? Adını hardan bilirən?

Sevda - Səadət xanım, İlqar mənim sevdiyim oğlandır *(Qışqıraraq ağlayır)*. İlqar, sən ölməyəcəksən. Qorxma, sən ölməyəcəksən. Lazım gəlsə öz canımı verərəm sənə, amma qoymaram öləsən *(Özünü pis hiss edir və yerə yığılır)*.

Mehdi - *(Sevdanı tutmaq istəyəndə xəstəni görür)*. Allahım, bu gördüklərim yuxu olsun. İlqar, qardaş. İlqar, cavab ver mənə *(Ürəyini tutur)*.

Səadət - Deyin görüm burda nə baş verir, bu xəstəni məndən başqa hamınız tanıyırsınız.

Mehdi - Tanımaq nədir Səadət xanım, bu oğlan mənim qardaşımdır.

Sevda - (*Ayılır*) Necə, İlqar sənın qardaşıdır?

Mehdi - Hə Sevda, qardaşımdır.

Sevda - Ola bilməz.

Mehdi - O mənim qardaşımdır. Demək sizin sevdiyiniz oğlan İlqardır?

Sevda - Hə. Həsərlə yolunu gözlədiyim sənın işə yerini tutmaq istədiyın oğlan İlqardır.

Mehdi - Sus. Danışma. Mən o qədər vicdansız deyiləm ki, qardaşımmın yerini tutum.

Sevda - Amma etdin.

Mehdi - Mən heç vaxt qardaşımmın sevdiyinə göz dikməyəm.

Səadət - Siz nədən danışırırsınız? Xəstə ilə məşğul olun.

Sevda - Nəbzi yaxşı vurur, ancaq əməliyyat olunmalıdır.

Səadət – Sevdə, bu əməliyyatı bəlkə sən etməyəsən?
Başqahəkim çağırım?

Sevdə - Ehtiyac yoxdur. Niyə belə dediniz?

Səadət - Çünki çox həyəcanlısan. Həm də bu xəstə sənə sevdidiyindir, birdən əməliyyat zamanı özünü itirərsən.

Sevdə - Yox Səadət xanım, İlqarı özüm həyata qaytaracağam. Heç bir həkimə etibar edə bilmərəm.

Mehdi – Sevdə, sən mənim qardaşımı necə də çox sevirsən. Kaş ki, heç ürəyimi açmayaydım sənə.

Sevdə – Danışma, indi biz İlqarı həyata qaytarmalıyıq (İlqarın qolunu açır və iynə vurur). Səadət xanım, on dəqiqədən sonra xəstə əməliyyata girə bilər.

Səadət – Sevdə, qızım heç özünü itirmə, çalış ki, var gücünlə işləyəsən və sevdidiyini həyata qaytarasan.

Sevdə - Narahat olmayın, Səadət xanım, əməliyyat inşallah uğurlu olacaq. İlqar ölməyəcək. O yaşayacaq.

Mehdi - Qardaşım sənin əllərinədə ölməz, o səni çox sevirdi.

Səadət - Əlləri qurusun onu vuran düşmənin.

Mehdi – İlqar, sən niyə bizi məyus etdin? İndi anama necə deyim sən yaralanmısan? İlqar, aç gözlərini qardaş.

Sevda – Mehdi, ağlama. Sənin qardaşın güclü oğlandır, o nə qədər qan itirsə də dözəcək.

Mehdi – Sevda, yalvarıram sənə, qardaşımı həyata qaytar, o mənim ümid yerimdir.

Sevda - Ona görə cəbhədən sağ-salamat qayıdacağına inanmırdın? İstəyirdin ki, ona xəyanət edim?

Səadət – Yaxşı, mən gedirəm əməliyyat otağına görə hər şey qaydasındadır, bir azdan xəstəni gətirərsiniz (*Gedir*).

Sevda - Vurduğum iynə öz təsirini göstərir ürək döyüntüləri normaldır. Əməliyyata hazırdır.

Mehdi – Sevda, sənə bir söz demək istəyirəm.

Sevda - Nə söz?

Mehdi – Sevda, sən mənim qardaşımın sevdiyisən.

O da sənin sevdiyindir. Bilirəm ki, siz bir yerdə xoşbəxt olacaqsınız. Buna görə də mən aranızdan çəkiləcəyəm. Sevda, səndən bir xahişim var, mənim səni sevdiyimi, aramızda olan sözləri İlqara demə. Bütün bunları bir ömür boyu böyük sirr olaraq saxlaya bilərsən?

Sevda - Əlbəttə ki, bu belə də olmalıdır. Mən İlqarı sevirəm. Onsuz yaşaya bilmərəm. Söz vermişdi ki, cəbhədən qayıdan kimi evlənəcəyik. O sənin məni sevdiyini bilsə heç vaxt mənimlə evlənməz. O çox qısqanc oğlandır. Bəzən məni özünə də qısqanırdı. Aramızdakı söhbət əbədiyyətə qədər sirr olaraq qalacaq.

Mehdi - Sağ ol Sevda, sən necə də gözəl qızsan. İstəmirəm qardaşımın xoşbəxtliyini əlindən alım.

Sevda - Onda bir-birimizə bacı-qardaş gözü ilə baxaq.

Mehdi - Əgər sənə bacı gözündə baxa bilməsəm, onda bu diyardan baş götürüb gedəcəm. Çünki, qardaşımın namusuna başqa gözlə baxa bilmərəm.

Sevda – Bu gözəl insanlığın üçün sağ ol. Bir az tez ol, İlqarı əməliyyat otağına aparmalıyıq.

Mehdi - Hər şey danışdığımız kimi olacaq?

Sevda - Hə, elədir. Kömək elə aparaq İlqarı.

Sevda və Mehdi İlqarı aparırlar.

On birinci şəkil

Xəstəxana. Sevda İlqarı əməliyyatdan sonra müayinə edir.

Sevda – İlqar, əzizim, aç gözlərini. Artıq əməliyyat qurtarıb. Aç gözlərini, qorxma, aç. İlqar, eşidirsən məni? Başa düşürsən məni? Elə bil yatmışdın, yuxu görürdün, indi aç gözlərini.

Mehdi – Sevda, inanırsan qardaşım ayılacaq?

Sevda - Əlbəttə inanıram. Bu dəqiqələrdə ayılmalıdır. Əllərinə bax, hərəkət edir.

Mehdi - Bəs niyə gözlərini açmır?

Sevda – Açaçaq, darıxma. O bu saat bizim dediklərimizi eşidir. Sadəcə gücünü toparlayıb cavab verə bilmir.

Mehdi – Sevda, qardaşım la son dəfə danışmağımız yadıma düşdü. Onu cəbhəyə yola salmağa gəlmişdim. Sən demə məndən qabaq da səninlə görüşüb. Məni danladı ki, bir az əvvəl gəlsəydin sevdiyim qızı sənə göstərərdim. Məndən sonra onu qoruyardın. Yalvardım ki, bu gün o qızı tap göstər mənə, dedi gecdir, gecikirəm və getdi.

Sevda - Deməli biz İlqarla son dəfə görüşəndə səni görə bilərdim hə?

Mehdi - Hə, mən bir az tez gəlsəydim görüşəcəkdik.

Sevda - İlahi həyat necə də qəribədir. Kaş ki, görüşsəydik, tanıyırdım səni.

Mehdi - Kaş ki...

Sevda - Eybi yoxdur, heç indi də gec deyil. Nə itirmişik ki?

Mehdi - Gecdir Sevda. Sən heç nə itirməmişən. Nə itirmişəmsə mən itirmişəm, anamı, qardaşımı, sevdiyim qızı, işimi, peşəmi - hər şeyimi itirmişəm. Ürəyimi itirmişəm.

Sevda - Niyə axı?

Mehdi – Sevda, mən sənin üzünə baxa-baxa qardaşıma xəyanət edə bilmərəm. Siz bir-birinizi

sevirsiniz, mən isə cavabsız bir eşqin qurbanı ola bilmərəm. Hamının yanında deyəcəm ki, xaricə təhsilimi davam etdirməyə gedirəm.

Sevda - Sən nə danışırısan? Hara gedirsən?

Sevda - Məni başa düş, səninlə eyi evdə saxta münasibətlərlə yaşaya bilmərəm. Görürəm ki, sizin ayrılmağınız mümkün deyil, odur ki, mən getməliyəm.

Səadət - *(Gəlir)* Sevda, necədir xəstənin vəziyyəti?

Sevda - Yaxşıdır Səadət xanım, bircə gözlərini açmağı qalıb.

Səadət - Qızdırması yoxdur ki?

Sevda - Bədəninin hərarəti normaldır.

Mehdi – İlqar, aç gözlərini, bax mən yanındayam. Sevda da yanındadır. Sevda, sevdiyin qız.

İlqar - *(Gözlərini açmaq istəyir)* Sevda...Sevda...

Sevda – İlqar, mənəm Sevda. Sənin Sevdan.

Səadət - Həyəcanlandırmayın. Oğlum, aç gözünü mənim balam.

İlqar - *(Gözlərini açır)* Mən hardayam? Bura haradır?

Səadət - Bura xəstəxanadır oğlum. Sən yaralanmışdın, indi isə yaxşısan.

İlqar - Nə? Xəstəxana?

Sevda - Xəstəxanadır. İlqar, əzizim.

İlqar - Sevda. Mənim gülüm!

Mehdi – İlqar, qardaş!

İlqar – Mehdi, qardaşım mənə nə olub siz haradan gəldiniz?

Sevda - Sən cəbhədə yaralanmışdın İlqar, sonra da səni bura gətiriblər.

Mehdi – Qardaş, səni bilirsən kim qaytardı həyata? Sevda, sevdiyin qız.

İlqar – Sevda, məni yaşadan da, həyata qaytaran da sənsən.

Səadət – Oğlum, şükürlər olsun ki, özünə gəldin. Sevda xanım sənin sevgilin, bizim xəstəxanamızın isə gözəl həkimidir. Mən sənin həyatını ona etibar etdim.

İlqar – Onsuz da mənim həyatım Sevdanın əlində idi.

Mehdi - Bir-birinizi çox sevirsiniz İlqar, Allah sizi xoşbəxt etsin.

İlqar – Mehdi, bəs sənin sevdiyın qız necə, o da səni belə sevirmi?

Mehdi - Yox qardaş, biz ayrıldıq. Soruşdum, sevdiyi oğlan var imiş.

İlqar - Səni sevmirmiş?

Mehdi-Yox. Özümü aldadırmışam. Sən xoşbəxtsən qardaş, belə sevdiyın var.

İlqar – Sevda, bizim böyük sevgimizin gücü ilə qaldır məni. Ancaq sənın qollarının taqəti qaldırır məni.

Sevda - Qalx İlqar, bir də yığılmamaq şərti ilə qalx.

İlqar - Nə qədər ki, sən yanımdasan yığılmaram sevgilim. Sən məni ölməyə qoymadın, bu gündən yeni həyata başlayıram.

Mehdi – Qardaş, mən də bu gündən yeni həyata başlayıram.

İlqar - Sən niyə qardaş?

Mehdi - Təhsilimi davam etdirmək üçün xaricə gedirəm. Neçə vaxtdır gözləyirdim ki, sən cəbhədən gələsən ki, mən gedim.

İlqar - Mən cəbhəyə yenə gedəcəm.

Səadət - Yox oğlum, daha gedə bilməzsən. Çünki, bu əməliyyatdan sonra hərbi xidmətə yararsızsən.

İlqar - Necə?

Sevda - Narahat olma əzizim, müalicə edəcəyəm sağalacaqsən.

Səadət – Mehdi, sən ki kifayət qədər güclü həkimsən, bundan sonra oxumağa nə gərək var?

Mehdi - Səadət xanım, bilirsiniz ki, bizim peşəmiz oxuduqca oxumağı sevir.

Səadət - Sənə uğurlar oğlum. Görürəm ki, xəstəmiz yaxşıdır, mən gedim.

İlqar - Sağ olun həkim diqqətiniz üçün.

Səadət - Xəstələrimizə diqqət bizim həm vəzifə, həm də peşə borcumuzdur (*Gedir*).

Mehdi - Mən də gedimmi qardaş?

İlqar – Mehdi, gedirsən? Bəs bizim toyumuzu görməyəcəksən?

Mehdi - Ən böyük arzum sənin toyunu görmək idi. Ancaq taleyin acı gerçəkləri məni bu toyu görməyə qoymadı.

İlqar - Gerçəklik deyəndə ki, öz əlindədir. Getmə, toyumuzu da gör. Elə deyil, Sevdə?

Sevdə - Ona necə deyim getmə?

İlqar - Deyirsən getsin?

Sevdə - Əgər qərarını veribsə, getsin. Yolu açıq olsun.

Mehdi - Sağ ol Sevdə, ən azından bu qərarımı başa düşdüyün üçün.

Mehdi - Sağ olun qardaş. Xoşbəxt olun (*Gedir*).

İlqar – Sevdə, əzizim, sən məni həyata qaytarmısan. Qoyəllərindən öpüm.

Sevdə - Bu gün çox xoşbəxtəm, sənin gözlərinin açıldığını gördüm.

İlqar - Mən də xoşbəxtəm, sənə qovuşdum. Səni sevirəm, Sevdə.

Sevdə - Mən də səni sevirəm.

İlqar - Onda niyə uzadırdıq bu ayrılığı? Anama deyim, toy gününü təyin edək.

Sevdə - Biz evlənirik? Neçə illik həsrətə son qoyuruq?

Unudulmaz görüş

İlqar - Mən bu gün xoşbəxtliyin zirvəsindəyəm.

Sevda - Mən isə xoşbəxtlikdən qanad açıb uçuram.

İlqar - Çox uzaqlara uçma haaa...Sonra səni tuta bilmərəm.

Sevda - Qorxma əzizim, hansı səmtə uçsam da yenə gəlib sənənin çiyinlərinə qonacam.

İlqar–Sevda, bu sənənlə unudulmaz görüşümüzdür.
Bu gün biz evlənməyə qərar verdik.

Sevda - Hə. Unudulmaz görüşümüzdür.

Qucaqlaşırırlar. İlqar Sevdanın əllərini üzünə tutaraq öpür və pərdə salınır.

Son.

QADIN HÖKMÜ

(İki pərdəli, 10 şəkili dram əsəri)

İştirak edirlər:

Aişə	Əsərin qəhrəmanı.
Arif	Onun atası.
Ceyran	Onun anası.
Mehri	Onun bacısı.
Ayaz	Aişənin dayısı oğlu.
Güllü	Ayazın anası.
Simuzər	Universitetin rektoru.
Yaşar	Universitetdə Aişənin müəllimi.
Qızlar	Bayram səhnəsində iştirak edirlər.

Birinci qız

İkinci qız

Müəllif: Şəbnəm
Tofiqqızı (Nəsibova)

I PƏRDƏ

Birinci şəil.

*Kənddə bir əyalət təsviri. Aişəgilin evi. Aişə evdədir
bu zaman Ayaz kosa paltarında gəlir.*

Ayaz - A kos - kosa gəlsənə

Gəlib salam versənə (oynayır)

Aişə - (Gülür) Bircə kosa olmağın qalmışdı.

Ayaz - Nə olub ki, kosaya?

Aişə - Kosaya heç nə olmayıb. Amma deyəsən
sənin başına hava gəlib.

Ayaz - Deyirsən dəli olmuşam. Onda sənin eşqindir
vurub başıma, olmuşam dəli.

Aişə - Yaxşı boş-boş danışmağa vaxtim yoxdur.

Ayaz - Mənim sözlərimə boş-boş deyirsən?

Aişə - Bəs nə? Ayaz çıx get!

Ayaz - Nə? İndi gəlmişəm ki,

Aişə - Elə indi də get!

Ayaz - Hara gedirəm səninlə danışmalıyam.

Aişə - Nə danışacaqsan get. Ayıq başla gələrsən
danışarıq.

Ayaz - Mənə nə olub ki? Ayıq deyiləm? Mən yüz litr içsəm belə yenə də ayıq olaram.

Özudə bu içgi deyil ki, sənin eşqindən içilən şərabdır.

Aişə - Ayaz başa düşürsən səndən zəhləm gedir

Ayaz - Niyə axı?

Aişə - Bax belə səfeh danışıqlarına görə. Allah eləməsin ki, sən məni sevəsən.

Ayaz - Aişə inan ki səni heç kəs mənim qədər xəşbəxt edə bilməz.

Aişə - Belə içməklə?

Ayaz - Ay qız məni başa düş. Sən mənim sevgimə cavab versən nə içərəm nə də çəkərəm.

Aişə - Heç inandırıcı deyil. Gör məni necə aldadırsan.

Aişə - O pis vərdisəri sənə heç atan tərgitdirə bilmədi. Yazıq kişi sənin dərdindən öldü.

Mən neyləyə bilərəm.

Ayaz - Sən bunu bacaracaqsan. Bircə kəlmə de ki, Ayaz sən mənim sevdiyimsən nə içərəm, nə çəkərəm.

Aişə - Mən desəm sən də edəcəksən hə?

Ayaz - Aişə gözəlim məni ancaq sən dəyişdirə bilərsən, yalnız sən.

Aişə - Onda deyirəm. İçmə bundan sonra.

Ayaz - Yaxşı gözəlim. Unutma qadın böyük qüvvədir. Kişini göylərə də qaldırar, yerə də endirər.

Aişə - Ayaz indi get. Mənim daha vacib işlərim var.

Ayaz - Nə işin var?

Aişə - İmtahana hazırlaşıram. Oxumalıyam.

Ayaz - Oxumağa gedirsən?

Aişə - Hə. Gedəcəyəm

Ayaz - Getməyəcəksən. Mənim sevdiyim qız evdən bayıra çıxma bilməz. Birdən biri ona baxar.

Aişə - Bax bu zəyif düşüncənə görə səni atıb gedəcəm.

Ayaz - İndiki belə oldu, onda mən də səninlə gedəcəyəm.

Aişə - Bir o qalmışdı ki, səni də aparm.(*Gülür*).

Ayaz - Mən səni sevirəm Aişə.

Aişə - Onda mənim istəyimə də qarşı çıxmayacaqsan. Mən oxumaq, savadlı qadın olmaq istəyirəm.

Ayaz - Danışdıq. İndi rahat gedə bilərəm. (*Gedir*).

Kitabını açıb oxumağa başlayır ki, anası Ceyran gəlir.

Ceyran - Qızım nə oturmusan?

Aişə - Neyləyim ana?

Ceyran - A bala bayram gəlib kəsib qapını. Camaat yuyur, təmizləyir, bahar gəlir e bahar. Ruhumuz təzələndiyi kimi ev-eşik də təmiz olmalıdır.

Bu vaxt Mehri əlində kitab içəri girir. Kitabı Aişəyə uzadır.

Mehri - Al bacı gətirdim.

Ceyran - Sən hardan gəlirsən qızım?

Aişə - Mən göndərmişdim ana.

Ceyran - Hara?

Aişə - Sınıf yoldaşım, Elçingilə

Ceyran - Siz qudurmusunuz? Atanız bilsə, bilirsiniz nə edər? Camaatın evində mənim qızımın nə işi var?

Mehri - Ana burda nə var ki? Kitab almağa getmişdim.

Ceyran - Çox nahaq yerə. Pərvərdigarə mənim başıma gələnlərə bax. El-ələmin qızları ev ağardır, pal-paltar yuyur, təmizlik edib bayrama hazırlaşır, mənimkilərdə biri oturub

kitabı alıb qucağına, o birisini də göndərib kitab almağa.

Aişə - Ana burda pis nə var ki?

Ceyran - Ay qızım mən sizin yaşınızda olanda, rəhmətlik anam novruz gələndə, divararı ağartdırdı, bütün qab-qacağı yuduzdurardı sonra da şirniyyatlar bişirərdik ki, bayram gəlir. Amma siz gör neynirsiniz.

Aişə - Ana mən nə olur olsun oxuyacağam. Mən sənin yaşadığın həyatı yaşamaq istəmirəm.

Ceyran - Qızım bir bax bu kənd də kimin qızı oxuyur?

Aişə - Çoxunun qızı oxuyur xəbərini yoxdur.

Ceyran - Yaxşı bəs oxuyan qızın haqqında kənd camaatı nələr danışır bilirsən?

Aişə - Bu mənə maraqlı deyil ana. Kim nə danışır danışsın oxumaq pis bir şey deyil ana.

Mehri - Bacım düz deyir ana.

Ceyran - Sən sus balaca! Ey... bura baxın mən nə desəm amin deyin. Oxuyan qızları kənddə heç kəs almır. Camaat ev qızı alır.

Aişə - Ana bəsdir sizin bu sözlərinizdən bezmişəm artıq. Evin əşyası olar qız yox.

Ceyran - Mənimlə söz güləşdirmə (*qəzəblənir*)
özü də bayramda sənə elçi gələcək.

Aişə - Kim gələcək ana? Nə danışırısan?

Ceyran - Dayın arvadı Güllü.

Aişə - O, səfeh oğlu Ayaza?

Ceyran - Səfeh niyə olur özümüzünküdü. O, gün
Güllü mənə pıçıldadı ki, sizə elçi gələcəm.
Sənin qızın dura-dura gedib yad almayacam
ki.

Aişə - Ana mən ərə getməyəcəm. Oxumağa gedə-
cəyəm.

Mehri - Bacı sənin toyun olacaq?

Aişə - Mehri sən get bacı. Toy olmyacaq. Sən get
həyəətə qızların yanına mən də gəlirəm.

Mehri - Yaxşı bacı (*gedir*).

Ceyran - Bura bax ! Aişə axmaq-axmaq danışma.
Ağlı başına topla səni ərə verəcəyəm.

Aişə - Ana dedim ki, mən ərə getmirəm.

Ceyran - Niyə? İstəyirsən oxumaq adı ilə Bakıya
gedib oğlanlarla danışıb güləsən.

Aişə - Ana mən yalnız oxumağa gedirəm. Oğlan
filan bilmirəm.

Ceyran - İndi elə deyirsən amma ora gedən kimi səni yoldan çıxaracaqlar.

Aişə - Kim ana?

Ceyran - (*Qışqırır*). Nə bilim hər dərədən Bakıya yığışmış tələbə oğlanlar.

Aişə - Mənim ağlım var, heç kəs məni aldada bilməz. Gedəcəyəm.

Ceyran - Görürəm çox ağıllısan. (*İsteza ilə*) Cəhənnəmə get.

Birdən Arif içəri girir.

Arif - Nə olub sizə biriniz çöldə sevinə-sevinə qabağıma gəlersiz. İçəri girirəm dava-dalaşdı.

Ceyran - (*Gülümsəyir*). Arif xoş gəldin otur.

Aişə - Ata xoş gəldin dava etmirdik.

Arif - Nə bilim mən gürdüyümü deyirəm. İndicə həyətdə Mehri qaçaraq gəlib ki, ata muştuluğumu ver, bacımın toyu olacaq.

Ceyran - Ay onun üzünün suyu tökülsün. Utanmaz.

Aişə - Zarafat edib ata. (*Üzünü tutub qaçır*)

Ceyran - Ay kişi de görüm bostanda vəziyyət necədir?

Arif - Ay arvad iyirmi ilin arvadısan hələ bilmirsən ki, kişi evə gələndə heç olmasa bir fincan çay verib sonra sorğu-sual edərlər.

Ceyran - Bu saat gətirərəm.(Gedir)

Arif – Sən çay gətir mən də bir əl-üzümə su vurum. Yaz ki gəldi qurtardı günəş özünü göstərir.

Gedir).

İkinci şəkil.

İlaxırı çərşənbə günü Ceyran xanım oturub şəkərbura bişirir.Güllü gəlir.

Güllü - Ay Ceyran... Bacı evdəsən?

Ceyran - Bu bayram günü evdən çıxmaq olar? Gəl ay Güllü, xoş gəlmisən.

Güllü - Bacı deyəsən şirniyyat bişirirsən?

Ceyran - Hə. Şəkərbura, paxlava, şorqoğal bişirirəm. Sən də yaxşı gəldin mənə kömək et.

Güllü - Yaxşı bacı. Bəs qızlar hanı?

Ceyran - Qızlar qulaq falına çıxıblar. İndi gələcəklər.

Bu vaxt Aişə, Mehri və bir neçə qız içəri girirlər.

Qızlar - (*Bir ağızdan*) . Bayramınız mübarək!

Mehri - (*Qaçaraq anasını qucaqlayır*) . Sağ ol ana nə yaxşı danışdın. Qapımıza yaxınlaşanda niyyət tutduq ki görək bu il kimə elçi gələcək, qulağımızı açan kimi sən dedin ki, indi gələcəklər.

Ceyran - İnşallah qızım bu il hamnızın bəxti açılar.

Güllü - (*Barmağından üzüyü çıxarır*) . Qızlar alın bu üzüyü gizlədərək, Novruz falına baxın.

Qızlar üzüyü alırlar və fala baxmaq üçün gizlədirlər. Mehri üzüyü tapır.

Qızlardan biri - Ceyran Xala Mehri üzüyü tapdı. Deməli o bu il ərə gedəcək.

Ceyran - Yox Mehridən əvvəl Aişə gedəcək. Yol böyüyündür.

Güllü - Bura bax! Ərə getməkdə böyük-kiçik yoxdur. Kimə elçi gəlsə o da gedəcək.

Aişə - Qızlar mən oynamıram. Çünki mənim ərə getmək fikrim yoxdur.

Güllü - Bu qız nə danışır?

Brinci qız - Dəlisən qız?

İkinci qız - Zarafat edirsən?

Aişə - Dəli deyiləm ağıllıyam. Odur ki, ərə getmirəm. Oxumaq istəyirəm.

Güllü - Ceyran qızın oxumaq istəyir? Mən fikirləşirdim ki, (*başını bulayır*) .

Ceyran - Güllü o uşaqdır nə fikirləşirsən fikirləş. Ona fikir vermə.

Güllü - Hə...Onda bu yaxınlarda sizə elçi gələcəm. Aişəni atasından istəyəcəm.

Aişə - Kimi?

Güllü - Səni?

Aişə - Mən ərə getmirəm.

Ceyran - Aişə həddini aşma.

Aişə - Dedim ki getmirəm.

Güllü - Getmirsən getmə, mən də Mehriyə elçi gələrəm.

Aişə - Mehri hələ uşaqdır.

Güllü - Nəyi uşaqdır on altı yaşı var. Əsl ərə getmək vaxtıdır.

Mehri utanaraq üzünü tutub qaçır.

Ceyran - Uşağı utandırdınız. (*Gülümsəyir*)

Qızlar - Utandı Mehri, gəlin gedək dalınca.

Qızlardan biri - Gördünüz Mehri üzüyü tapan kimi, bəxti açıldı. Aişə gəlin gedək yenə oynayaq görək indi kim tapacaq.

Aişə - Mən getmirəm siz gedin. Çünki elə şeylərə inanmıram.

Ceyran - Qızlar siz inanın sınıanılmış adətdir, Noruz falı.

Aişə - Elə bu adətlərdir də qızların evini yıxan.

Qızlar gedirlər.

Güllü - Ceyran bu qız yaman dil açıb. Gördün qızlar inciyib getdilər.

Ceyran - Kəsəcəm onun dilini.

Güllü - Mən də gedim bacı birdən qapıya papaq atarlar. Görərlər evdə heç kim yoxdur.

Ceyran - Get bacı, bayramınız bir də mübarək.

Güllü gedir.

Mehri - (*Gəlir*) . Xəbəriniz var məhləmizə aşıqlar gəlib çalıb oxuyurlar. Gəlin gedək.

Ceyran - Qızım bacınla sən gedin. Siz cavansınız.

Mehri - Ana sən qocalmamısan ki, sən də gəl bizimlə.

Ceyran - Ay mənim şıltaq qızım. Yaxşı gəlin gedək.

Gedirlər.

Üçüncü şəkil.

Aişəgilin evi. Aişə kitabarını və paltarlarını çamadanada yığır.

Aişə - İndi buralardan elə gedim ki, çıraqla da axtarsalar, tapmasınlar məni. Siz ki, mənim istəyimə hörmət etmədiniz ata, ana bağışlayın məni, mən geidirəm.

Mehri - (*gəlir*) . Bacı nə olub nə bağışlamaq?

Aişə - Mehri geidirəm, atama, anama deyərsən məni bağışlayın.

Mehri - Hara gedirsən?

Aişə - Bakıya oxumağa.

Mehri - Bacı atamdan qorxmursan?

Aişə - Mən qorxacaq bir iş tutmuram.

Mehri - Bacı sən oranı tanımırsan axı?

Aişə - Tanımıam tanıyaram da.

Mehri - Mən sənsiz darıxacam axı...

Aişə - Darixma bacı gələcəyəm.

Mehri – Nə vaxt?

Aişə - Oxuyub qurtaranda. Mehri sənə bir söz deyəcəyəm, onu unutma. Mən gedəndən sonra sən də oxu əgər səni məcburi ərə versələr, getmə. De ki, oxumaq istəyirəm.

Mehri - Bacı verəcəklər axı.

Aişə - Mehri sən istəməsən heç kim səni məcburi ərə verə bilməz.

Mehri - Neyləyim deyirsən?

Aişə - Qışqır-bağır, üsyan eylə nə bilim nə edirsən et amma oxu. Başa düşdün dediyimi?

Mehri - Başa düşdüm bacı. (*Qucaqlaşırırlar*) .

Aişə - Bacı indi mən gedirəm. Aam, atam gələndə deyərsən ki, Aişə Bakıya oxumağa getdi.

Mehri - (Ağlayır) . Bacı....

Aişə - Mehri Ağlamaq yoxdur. Məktubarımı gözlə. (*Gedir*).

Mehri - (*Onun dalınca*) . Gözəl bacım mən sənsiz çox darxacam.

Ayaz gəlir.

Ayaz - kim var, kim yox.

Mehri - Ayaz sənsən. (*Qorxaraq*) Elə bildim atamgildir.

Ayaz – Atangildən niyə belə qorxursan? Nə etmişən ki, əllərin əsir?

Mehri - Mən heç nə etməmişəm, Aişə edib.

Ayaz - Aişə nə edib ki?

Mehri - Ayaz mən çox qorxuram. Aişə evdən getdi.

Ayaz - Hara?

Mehri - Bakıya.

Ayaz - Deməli o dediyini elədi, getdi oxumağa. Bu qız dəlidir də...

Mehri - Mənim bacım dəli deyil, danışığın bil.

Ayaz - Əgər dəli olmasa idi hər nəyi varsa arxasında qoyub getməzdi.

Mehri - Yenə içmişən bu nə sözdür danışırsan?

Ayaz - Məni həyat içirdir. Çünki ayıq olsam dəli ola bilərəm.

Mehri - Hec bilmirəm atamgil qayıdanda nə deyəcəyəm.

Ayaz - De ki, onu bağışlasınlar.

Mehri - Bu sözü onlara demək olar?

Ayaz - Anam da deyirdi, ona elçi gələcək.

Mehri - Kimə?

Ayaz - Sənin bacına.

Mehri - Nə bilim anan mənə də demişdi.

Ayaz - Mənim bundan xəbərim yoxdur. Soruşaram anamdan görüm qız evində toydu, oğlanın xəbəri niyə yoxdu.

Mehri - Deməli sənin heç nədən xəbərin yoxdur?

Ayaz - Əlbəttə ki yoxdur, niyə də xəbərim olsun ki? Kəndin qadınlarını tanımırsan qız ki, on beş yaşa çatdı, vəssalam alış-veriş məsələsini həll edirlər.

Mehri - Alış-veriş nədir?

Ayaz - Eyyy...evlənmək, ərə getmək onlardan danışırım. Yaxşı mən gedirəm.Boş-boş sözlərə

də fikir vermə. (*Gedir*) .

Mehri - (*Əlini üzünə vurzraq*) . Ah... Ayaz səni se-vərdim amma bacım tapşırıb ki, ərə getməyim oxuyum, təhsil alım. İlahi bu oğlana qar-şı qəlbimdə xoş hisslərim var. O, çox yara-şılıqdır. Bacım onu niyə bəyənmir axı? Amma mən ondan fərqli olaraq, Ayazı sevə bilərəm. (*Bu vaxt ayaq səsləri gəlir. Mehri özünü itirir*). Aman allah görəsən atamdır, yoxsa anam desələr ki, Aişə hardadır, nə de-yəcəm. (*Qorxa-qorxa səhnədən qaçıb gedir*).

Dördüncü şəkil.

Arif kişinin evi. Arif və Ceyran qızlarını səsləyirlər.

Arif - Gəl ay arvad, qızların səsi gəlmir.

Ceyran - Qızlar ,ay qızlar hardasınız?

Arif - Aişə, Mehri

Mehri - (*Gəlir*) Bəli ata.

Arif - Qızım hardasınız? Bayaqdan sizi çağırırıq.

Mehri - Eşitməmişəm ata bağışlayın.

Ceyran - Qızım bəs bacın hanı? Aişə hanı?

Mehri - (*Özünü itirir*) Nə Aişə?

Ceyran - Hə qızım bacın hanı?

Mehri - Mən bilmirəm.

Arif - Qızım necə yəni bilmirəm, Aişə hara gedib bilmirsən?

Mehri - Ata qorxuram deməyə.

Arif - Nəyi qızım?

Ceyran - Nə olub Mehri? Niyə qorxursan?

Mehri - Ana Aişə getdi.

Ceyran - Necə? (*Yerə çökür*).

Arif - Hara getdi?

Mehri - Bakıya oxumağa.

Arif - Nə danışırısan qızım bu nə sözür, Bakıya getdi nədir?

Ceyran - Axırı getdi hə, yenə dediyini elədi.

Arif - Ceyran nə baş verir, hardadır bu qız? Sənin bu məsələdən xəbərin var idi?

Ceyran - Arif neçə vaxt idi ki, Aişə Bakıya oxumağa gedəcəmə deyirdi. Mən isə qoymurdum.

Arif - Bəs mənə niyə xəbərim yoxdur?

Ceyran - Sənə demirdim. Qorxurdum ki, onu vurarsan.

Arif – *(Qəzəblənir)* İndi isə səni vuracam. *(Ceyranı vurur)*.

Ceyran gedir.

Arif - Gedib belə cəhənnəmə getsin. Daha bundan sonra mənim o adda qızım yoxdur. Bir qızım var o da sən.

Mehri - Qəzəblənmə ata bu saat sənə çay gətirəcəm. *(Gedir)*.

Qapı döyülür və Güllü gəlir.

Güllü - Gəlmək olar?

Arif - Gəl Güllü, xoş gəlmisən.

Güllü - *(Gülümsyərək)* Sən niyə təksən ay qardaş bəs qızlar hanı? Ceyran hanı?

Arif - Qızlar yox, bundan sonra mənim bir qızım var Mehri. Aişə ölüb.

Güllü - Allah eləməsin ay qardaş. Bu nə sözdür?

Arif - Güllü bir qız ki mənim papağımı yerə çırpa, evdən qaça gedə, mənim elə qızım yoxdur.

Güllü - Bıy başıma xeyir. Hara qaçıb ay qardaş?

Arif - Mən bilmirəm, cəhənnəmə qaçıb.

Mehri əlində bir sini də çay gəlir.

Güllü - Mehri qızım bacın hara gedib?

Mehri - Bacım Bakıya gedib, oxumağa. Gedim anamı çağırım. (*Gedir*).

Ceyran - (*Gəlir*) . Güllü bacı, xoş gəlmişən.

Güllü - Xoş gününə gəlim, amma görürəm ki qanıqaraçılıqdır.

Ceyran - Görürsən də başımıza gələnləri.

Güllü - Bacı gərək əvvəldən qızın ipini boş buraxmayardın.

Arif - Düz deyir, axırı da bu.

Güllü - Ay Arif qardaş sizə bir məsləhətim var.

Arif - Nə məsləhət?

Güllü - Sizdən bir istəyim var, versəniz də sağ olun, verməsəniz də.

Arif - Nədir elə?

Güllü - Ceyran bilir, ona demişəm. Aişə bizi saymadı çıxıb getdi. Deyirəm o biri qız da çıxıb getməmiş onun başına bir yaylıq bağlayaq.

Arif - Açıq de görüm, nə demək istəyirsən?

Güllü - Qızınız Mehrini, oğlum Ayaza istəyirəm.
Nə deyirsən hə?

Arif - Mehri hələ uşaqdır axı...

Güllü - Nəyi uşaqdır, lap ərə getməlidir. Qorxuram
bir az da gözləsək o, da bacısı kimi oxumaq
sevdasına düşəcək.

Arif - Düz deyirsən. Aişə məni bu kənddə biyabır
etdi. Daha kəndin kişilərinin üzünə çıxma
bilmərəm.

Güllü - Mən də ona görə deyirəm də...

Arif - Amma ay Güllü sənin oğlun arvad saxlayana
oxşamır axı?

Güllü - Anası qurban Ayaza. Xətrimə dəyirsən.

Ceyran - Nə olub mənim qardaşım oğluna.
Rəhmətlik qardaşımın yadigarıdır.

Arif - Onda verək qızı. Xoşbəxt olsunlar.

Güllü - Amin. Xoşbəxt olsunlar. Ona öz balam
kimi baxacam.

Arif - Əşi səni tanımırıq, bir az Ayaz içki içməsə
yaxşı olar.

Ceyran - Evlənəndən sonra düzələcək. Küflət basacaq, ağılı gələcək başına.

Arif - Yaxşı qızın özünün bu məsələdən xəbəri var?

Ceyran - Lap tutaq ki yoxdur. Sən xeyir-duasın verdin qurtardı. Qoy Mehrini çağırım bilsin. Mehri.. , qızım..

Mehri - Bəli ana.

Ceyran - Qızım atan səni dayın oğlu Araza ərə verdi.

Mehri - Necə?

Arif - Qızım anan düz deyir, səni verdim Ayaza.

Güllü - Xoşbəxt olun balalarım. (*Barmağından üzüyü çıxarır*) . Gəl qızım, gəl bu üzüyü taxacağam sənin barmağına. (*Üzüyü Mehrinin barmağına taxır*) . Deyirəm toyu çox yuvatmayacam.

Arif - Qızı ki, verdin daha sənin deyil. Oğlan evi nə vaxt istəsə apara bilər.

Ceyran - Mən də günü sabahdan cevizləri hazırlayım gərək.

Güllü - Nə ceviz, ay qız?

Ceyran - Yox adətdir, qıza cehiz verərlər. Nə olsun özümüzünküsən.

Güllü - Yaxşı indi mən gedim, bu şad xəbəri Ayaza deyim.

Ceyran - Qurban olum ay Güllü, sən allah əliboş getmə. (*Stolun üstündəki şirniləri Güllünün ovcuna tökür*) .

Güllü - Sağ olun. (*Gedir*) .

Ceyran - Qoy ötürüm səni ay bacı (*Gedir*) .

Arif - (*Üzünü Mehriyə tutur*) . Get qızım bəxtəvər olasan.

Mehri utanaraq gedir.

Görəsən biz müsəlmanlar niyə qız övladından qorxuruq. Ayazın pis oğlan olduğunu bilə-bilə verdim qızımı ona. Bəlkə də düz elədim. Atalar nahaq yerə deməyiblər ki, qız yükü, duz yükü. (*Durur ayağa*) Yaxşısı budur durum gedim mal-qaraya bir baş çəkim. (*Gedir*).

II PƏRDƏ

Beşinci şəkil

Artıq Aişə Bakıda universitetə qəbul olmuş tələbədir. Sınıfdə otağında öz-özünə danışır.

Aişə - İlahi heç inana bilmirəm ki, mən tələbəyəm. Gözlərimə inana bilirəm ki, Bakı da universitetdəyəm. Axır ki arzuma çatdım. Atam, anam, Ayaz kənddə qaldı. Artıq heç kim mane olmayacaq mən oxuyacam. (*Sevinə-sevinə fərlənir*).

Yaşar - (*Gəlir*) .Bu gözəl qız görəsən niyə belə sevinir?

Aişə - (*Utanır*) Bağışlayın

Yaşar - Sən tələbəsən? Hansı ixtisas?

Aişə - Bəli yenicə qəbul olmuşam. Hüquqşünaslıq.

Yaşar - Hə, deməli birinci kurs. Müəlliminiz mənəm, adım Yaşardır.

Yaşar - Bu qrup da tək sənsən bəs yoldaşların hanı?

Aişə - Bilirəm, mən indicə gəlmişəm, dedilər bu sinifdə oturum.

Yaşar - Onda indi yoldaşların da gələcək. Sən adını demədin axı?

Aişə - Adım Aişədir.

Yaşar - Nə gözəl adın var, mənasını bilirsən? Gözəl yaşamaq, zənginlik deməkdir.

Aişə - Hə elədir.

Yaşar - Sən nə utancaq qızsan, nə gözəl qızsan.

Aişə - Sağ olun müəllim.

Yaşar - Bilirsən Aişə mənim çox tələbələrim var.
Amma sən nə isə mənə xoş təsir bağışladın.
Görürəm ki, çox ağıllı qıza oxşayırsan.
İnanıram ki, oxumağın da yaxşı olacaq.

Aişə - Orta məktəbi də yaxşı oxumuşam.

Yaşar - Hansı məktəbi bitirmisən?

Aişə - Kənd məktəbində oxumuşam.

Yaşar - Deməli sən kənddən gəlmisən, ona görə
belə sevinirsən.

Aişə - Bakıya gəldiyim üçün yox tələbə olduğum
üçün sevinirəm.

Yaşar – Onda burada sənin heç kimin yoxdur.
Elədisə mən sənə yaşamaq üçün bir ev
tutaram.

Aişə - Sağ olun. Kirayədə qalacam.

Yaşar - Əhsən sənə oxumağa gör necə həvəsin var,
valideinlərin belə övladları olduqları üçün
sevinməlidirlər.

Aişə - Yox onlar sevinməzlər. Çünki mənim oxumağımı istəmirdilər. Evdən qaçıb gəlmişəm bura.

Yaşar - Nə danışırısan, sən necə də qəhrəman qızsan.

Aişə - Bu qəhrəmanlıq mənə asan başa gəlmədi. Əvvəlcə oxuaq istəyimi deyəndə razılaşmadılar, sonra onlar evdə olmayanda qaçdım evdən.

Yaşar - Hə belə de, yəqin səni ərə vermək istəyirmişlər. Utanma de

Aişə - Hə bir dayım oğlu var, ona vermək istəyirdilər məni. Mən razı olmadım.

Yaşar - Yaxşı eləmişən, sən kim kimi gözəl qız nə vaxt istəsə ərə gedə bilər. Gəl bu andan sənə ilə yaxın dost olaq. Müəllimlik bir qırağa.

Simuzər - *(Qucağında jurnallar içəri girir)* Yaşar dərşdəsən?

Yaşar - Hə.

Simuzər - Bəs tələbələr yoxdur?

Yaşar - Dərs günü bu gün başlayıb, yəqin gələrlər. Ancaq bir tələbə ilə də dərs keçmək olar.

Simuzər - Jurnalları gətirmişdim ki, yazasan.

Yaşar - Sən bilirsən ki, mənim jurnal yazmaqla aram yoxdur. Götür özün yaz.

Simuzər - Yaxşı onda oturum yazım.

Yaşar - Burada niyə yazırsan, get otağında yaz.

Simuzər - (*Acıqlı*) Deyirsən gedim?

Yaşar - Yaxşı otur. (*Üzünü Aişəyə tutur*) . Bu günlük dərşimiz bu qədər. Sabah verdiyim tapşırıqları yoxlayacam. (*Gedir*).

Aişə - Hansı tapşırıqları yoxlayacaq?

Simuzər - Qızım indi dərşdə keçdiyiniz mövzunu deyir müəllim.

Aişə - Hansı mövzunu bilmirəm axı?

Simuzər - Qızım bayaqdan müəllim hansı mövzuda danışırdı, onu deyir də..

Aişə - O mənə heç bir tapşırıq vermədi, sadəcə söhbət edirdik.

Simuzər - Hə, deməli belə. Qızım sən bura təzə gəlmisən. Vaxt gələcək hamımızı tanıyacaqsan. Mən də sənin müəlliminəm, həm də bu universitetin rəhbəriyəm, de görüm Yaşar müəllimlə nə danışırdınız?

Aişə - O məndən özüm haqqında soruşurdu. Mən

kənddən gəldiyim üçün, harada qalacağımı soruşurdu.

Simuzər - Daha nə soruşurdu?

Aişə - Yaşar müəllim yaxşı adamdır, İstəyirdi mənə ev tutsun. Mənimlə yaxın dost olacağını dedi.

Simuzər - Qızım sən kənddən gəlmisən? Yəqin anan da oradadır, burda isə məni özünə ana bilərsən. Sənə ev məsələsində mən kömək edərim, amma hansısa kişi müəlliminin köməyini qəbul etmə. Qızım kişilər çox mürəkkəb insanlar olurlar, onlara inanma.

Aişə - Sağ olun, siz mənə əsil ana nəsiyyəti verdiniz.

Simuzər - Qızım dedim sənə mən bu universitetin rəhbəriyəm. Adım da Simuzərdir. Sənin saflığına heyifim gəldi. Ona görə də sənə bir söz demək istəyirəm.

Aişə - Buyurun.

Simuzər - Mənim balam, kim sənə nə desə, nə danışsa gəl mənə de. Sənə düz yol göstərəcəm. İstəmirəm ki, səni kimsə aldatsın.

Aişə - (*Gülümsəyir*) . Sağ olun müəllimə.

Simuzər - Qızım saflığından doğan üzündəki gülüş

gözəldir, lakin onu gizlət. Birdən axmaq kişilər ondan istifadə edərlər.

Aişə - O, nə deməkdir müəllimə?

Simuzər - Qızım hərdən kişilər qadının səmiyyətiindən və xoş təbəssümündən istifadə edirlər. Odur ki, bəzən xoş təbəssümdənsə acı qaş-qabaq yaxşıdır. İndi gedə bilərsən.

Aişə - Minnətdaram sizə. (*Gedir*).

Yaşar - (*Gəlir*). Bayağdan qızın getməyini gözləyirdim ki, içəri gəlim.

Simuzər - İçəri gəlmək üçün bir tələbədən utanırsan? Yoxsa dediyin sözlərdən utanırsan?

Yaşar - Tələbədən utanmıram, sadəcə onun yanında səni danmaq istəmədim. Niyə imkan vermirsən axı dərşimi keçim. (*Əsəbləşir*). Niyə hə?

Simuzər - Düşünürəm ki, dərşə mane olmadım. Sənə isə bilmirəm, mane oldum ya yox?

Yaşar - Dərş zamanı gəlib tələbənin yanında mənə niyə söz deyirsən ?

Simuzər - (*Yüksək səslə*). Yaşar qulaq as, mən bu universitetin rəhbəriyəm. Sənin tələbən,

mənim də tələbəmdir. Ən əsası isə sən mənim həyat yoldaşımın. Kimin yanında istəsəm sənə söz deyə bilərəm.

Yaşar - Ay qanmazın qızı qanmaz, həyat yoldaşı evdə olur, bura isə ali məktəbdir. Evə də ər-arvadıq burda isə bir-birimizi tanımırıq.

Simuzər - Bir-birimizə hörmət etməliyik.

Yaşar - Əşi bilirsən nə var, sənə hörmət yox, nifrət edirəm. Əl çək məndən. (*Gedir*).

Simuzər - Ay yazıq mən sənə nifrət edirəm e... Mən olmasaydım, az qala qızın yaşında bir qızı yoldan çıxarırdın. Qurban olasan övladlarımızı. Onların xətrinə səni qorumalıyam. (*Jurnalı götürüb gedir*).

Altıncı şəkil.

Arif kişinin evi.

Güllü - (*Əlində bir kağız gəlir*). Vay başıma gələnlər, ilahi bu nə gün idi mən düşdüm, heçmi yazığın gəlmədi mənə, belə fərsiz oğul verdin.

Ceyran - Güllü nə olub sənə? Niyə ağlayırsan?

Güllü – Yox, deməli dərd deyil.

Ceyran - Nə baş verib, ay qız?

Güllü - Üzü qara olmuş oğlum məni qohum-əqrabə yanında rüsvay etdi.

Ceyran - Danış görüm nə edib oğlun?

Güllü - Kaş allah onu verməyəydi mənə. Ceyran Arif qardaş yox ikən, sənə bir söz deməliyəm.

Ceyran - Ürəyim çəkildi de.

Güllü - Başı batmış Ayaz evdən qaçıb, gedib.

Ceyran - Nə olsun gedib, gələcək də...

Güllü - Gəlsəydi nə vardı ki, gedəndə də bir kağız yazıb qoyub gedib.

Ceyran - Nə kağız?

Güllü - Yazıb ki, ana məni bağışla mən gedirəm, sevdiyim qızın dalınca, ya onunla birlikdə qayıdacağam ya da heç qayıtmayacağam.

Ceyran - Sən nə danışırısan, o hansı əxlaqsız qızıdır ki, nişanlı oğlanı yoldan çıxarıb.

Güllü - Blmirəm tərbiyəsizin biri oğlumun başını bşirib, apardı. Görüm onu yana-yana qalsın.

Ceyran - Ay qız bəlkə içgili olub, heç bilməyib nə yazır.

Güllü - Yox gedəndə qonşumuz Kamran kişi ilə görüşüb, elə məktubu da mənə o verdi.

Ceyran - Ay allah bu nə işdir gəldi başımıza.

Güllü - Bacı mən Mehriyə nişan taxdım, bu da çıxıb getdi.

Ceyran - Mən indi bunu Mehriyə necə deyəcəm, üzüyü təzə taxıb barmağına. Hələ Arifi demirəm.

Güllü - Mən də Arif qardaşdan qorxuram.

Ceyran - Güllü inan ki, məni də öldürər, səni də. Mən bilmirəm mənim qızıma necə nişan gətirmisən elə də aparacaqsan.

Güllü - Bu nə deməkdir bacı? Onu alan oğlan çıxıb gedib.

Ceyran - Mən neyləyim gedib, verdiyin tərbiyyə budur da... Deyirsən mənim qızımın kənddə adı çıxsın, desinlər nişanı qayıtmış qız?

Güllü - Bacı mənim nə günahım var axı?

Ceyran - Heç bir şey olmamış kimi qızın nişanı qalacaq barmağında, nə Arifin nə də Mehrinin bundan xəbəri olmayacaq. Camaat içində də biyabır olmaq.

Güllü - Bəs desələr Ayaz hanı nə deyim?

Ceyran - De ki, gedib Bakıya işləməyə, gəlib özü-
nə toy edəcək.

Güllü - Ay başına dönüm belə də yalan olar?

Mehri gəlir.

Ceyran - Gəl qızım bayaqdan bibin gəlib. Niyə
gəlib görüşmürsən?

Mehri - Həyətdə idim bibi, bağışla. (*Görüşürlər*).

Ceyran - Gəl qızım yaxşı gəlmişən. Sənə şad
xəbər var.

Mehri - Nə xəbər ana?

Elə bu vaxt Arif qəzəbli içəri girir.

Arif - Amma mənim isə sizə, bəd xəbər var.

Mehri - Nə olub ata?

Arif - Nə bilim, bibin Güllü daha yaxşı bilər.

Güllü - Nəyi bilirəm?

Arif - Oğlun hanı? Xəbərin var bütün kənd ondan
danışır.

Güllü - Nə? Bütün kənd?

Arif - Hə, bütün kənd danışır ki, Ayaz, anasını evin altında tək qoyub, getdi Bakıya.

Ceyran - Arif elə bunu mən sizə şad xəbər kimi deyəcəkdim.

Mehri - Ayaz gedib? Bəs mənim niyə xəbərim yoxdur.

Arif - Sən Ayazın getməyinə şad xəbər deyirsən?

Ceyran - Heç bilirsiniz o, niyə gedib? De, də Güllü nə susmusan?

Güllü - Bakıya gedib ki, işləyib qazansın gəlib özünə toy etsin...

Arif - Hə... Bunu bilimirdim, əhsən ona.

Mehri - Mən Ayazı bu qədər ağıllı bilməzdim. Deməli o istəyir ki, işləyib pul qazansın, mənə qızıllar alsın, toy etsin. Demək o məni sevir. Necə də xoşbəxtəm, Ayaz kimi zəhmətkeş oğlana nişanlanmışam. (*Gedir*).

Arif - Afərin Ayaz deyəsən yavaş-yavaş zəhmətə alışır.

Ceyran - Mən deyirdim sizə Ayaz evlənəndən sonra iki kişinin biri olacaq.

Güllü - İşləyib qazansa da ondan kişi olacaqmı görəsən?

Arif - Bax bu çətin sualdır. Mən durum gedim. Siz fikirləşin. (*Gedir*).

Ceyran - Ay qız dəlisən, o nə sözdür? Deyərsən görmürsən mən odun üstünə su səpirəm, sən daha da yelləyib qızışdırırsan.

Güllü - Düz deyirəm də...

Ceyran - Qulaq as bu məsələ ikimizin arasında qalacaq, birtəhər soraqlayaq görək Ayazı necə tapırıq.

Güllü - Yazıq canım hardan tapacam onu.

Ceyran - Tapmalıyıq. Gedək dost-tanışa, qohum-əqrabaya soraq edək.

Güllü - Gedək. Görək başımıza nə gəlir.

Gedirlər.

Yeddinci şəkil.

Ayaz Aişənin dalınca Bakıya gəlir. Aişə sinifə daxil olmaq istəyəndə Ayaz onun qolundan tutur.

Ayaz - Güzəl qız, bəlkə ayaq saxlayasınız?

Aişə - (*Geri dönür*). Nə? Bu sənsən?

Ayaz - Hə mənəm. Səni sevən oğlan.

Aişə - Allahın bəlası sənin əlindən qaçdım, bura da gəldin?

Ayaz - Görürsən burda da gəlib tapdım səni. Nədir yoxsa məni gördüyünə sevinmədin?

Aişə - Düzünü desəm sevindim. Bu gün geyimin, danışığın çox xoşuma gəldi.

Ayaz - Aişə demişdim axı sən məni dəyişdirə bilərsən.

Aişə - Hə, birinci dəfədir ki, səni belə geyimdə görürəm.

Ayaz - Mən bütün bunları sənə görə geyinmişəm .Deyirəm ki, sən artıq tələbəsən, şəhərdəsən. Mən elə geyinməliyəm ki, sən məndən utanmayasan.

Aişə - Yox utanmıram. Qarşımda üstü aristokrat bir oğlan dayanıb. Altında isə... Bunu bilmirəm.

Ayaz - Aişə inan altındakı Ayaz da dəyişib. Daha içmirəm, çəkmirəm bütün pis vərdişlərimi atmışam. Özümü sənə sevdirmək üçün. Deməyə nə ehtiyac var özün görəcəksən.

Aişə - Doğurdan deyirsən?

Ayaz - Hə doğurdan. Hələ desən işləyirəm də.

Aişə - Harada?

Ayaz - Bakıda, burada.

Aişə - Nə işləyirsən?

Ayaz - Telefon qovşağında.

Aişə - Nə yaxşı, sevindim. Sən necə də dəişmişən.
Günün içməklə keçirdi.

Ayaz - Əzizim o günləri yadıma salma, sən məni
dəyişdirdin . Mən o Ayaz deyiləm.

Aişə - İnana bilmirəm. Sevinirəm.

Ayaz - Yaxşı de görüm sevirsən məni?

Aişə - Bir az da danışaq sonra mən dərsə keçmə-
liyəm.

Ayaz – *(Aişənin saçını sığallayır)* . Ağillı sevgilim
mənim, niyə mənə demirsən sevdini?
Amma öz aramızdı sən də dəyişmişən ha?

Aişə - Necə?

Ayaz - Tələbə olub ağillanmışan, adamla söhbət
etməyi bearırsan. Əvvəl yaxınlaşdırdım bir
söz deyən kimi məni acılayırdın.

Aişə - Adam kimi yaxınlaşmırdın axı. *(Nazlanır)* .

Ayaz - Əşi yox..e... Elə həmin ki naz-qəməzdir.

Aişə - Bir dəyişən varsa o da sən sən.

Ayaz - Sevinirəm ki, sənin gözlərin də bu qədər dəyişdim.

Aişə - Məncə həyatda doğru yolu tapdığın üçün sevinməlisən.

Ayaz- Sənin gözlərinə xoş görünsəm, səninlə evlənsəm, həyatda doğru yolu tapmaq deməkdir. Sən çox ağıllı qızsan, Aişə səninlə evlənsəm xöşbəxt olaram.

Aişə - Bu barədə fikirləşərəm.

Ayaz - Fikirləş amma çox fikirləşmə.

Aişə - Niyə?

Ayaz - İnsan bir şeyi çox fikirləşəndə çox da nöqsan tapır.

Bu vaxt Yaşar onların yanına gəlir.

Yaşar - Aişə...

Aişə - Salam müəllim.

Yaşar - Müəllimə dərs vaxtı çöldə - bayırda yox, sinif otağında salam verərlər.

Aişə - Hələ dərsimiz başlamayıb.

Yaşar - Bu o deməkdir ki, dəhlizdə hansısa bir oğlanla söhbət etməlisən?

Ayaz - Mən hansısa bir oğlan deyiləm. Danışığınızı bilin.

Yaşar - Danışmağı mənə sənmi öyrədəcəksən?

Aişə - Ayaz, mənim müəllimimdir bu adam.

Ayaz - Mən artıq bir söz demədim. Müəllimin özü danışır.

Yaşar - Get burdan, tərbiyyəsizlik edirsən.

Aişə - Get Ayaz, dərsdən sonra görüşərik.

Ayaz - Müəllimsiniz özünü hərmət edin.

Yaşar - Hörmətsiz özünsən çıx get!

Ayaz - Aişə səni universitetin heyətində gözləyirəm. Dərsin qurtarsın gəl. (*Gedir*).

Yaşar - Çox sürətlə inkişaf etmişən kəndçi qız, dünən gəlmişən bu gün artıq sevgilin də var.

Aişə - (*Ağlayır*) Müəllim...

Yaşar - Yalandan ağlama. O, oğlan kim idi?

Aişə - O, oğlan mənim dayım oğludur.

Yaşar - *(İsteza ilə gülür)* Deyirəm qızların belə yalanları olmaya da ... Hansısa bir oğlanla danışıb güldüyünü görəndə, ya əmis oğlu olur ya da dayısı oğlu.

Aişə - O, doğurdan da mənim dayım oğludur.

Yaşar - Bəs sənın dalınca niyə gəlir?

Aişə - Mənə sözü var idi.

Yaşar - Nə sözü, bəlkə deyəsən biz də bilək.

Aişə - Yox deyə bilmərəm.

Yaşar - Deməyə utanırsan?

Aişə - Hə.

Yaşar - Dedin də...

Aişə - Nə dedim?

Yaşar - Utanmağından bildim ki, o sənə nə deyib.

Aişə üzünü tutub qaçır.

Yaşar - Ay qız dayan getmə. Aişə sənə bir söz demək istəyirəm.

Aişə - Məni universitetdən qovacaqsınız?

Yaşar - Qovmaq nədir, hələ əksinə səni həyatıma da daxil etmək istəyirəm.

Aişə - Başa düşürəm, nə demək istəyirsiniz?

Yaşar - Baxışlarımdan, sənə göstərdiyim diqqət və qayğıdan gərək nə demək istədiyimi başa düşəydin.

Aişə - Başa düşürəm.

Yaşar - Yəni mənim sənə olan sevgim o qədər azdır ki, onu görə bilmirsən? (*Aişənin əlindən tutur*) .

Aişə - Mən sizin yanınızda dayanmaq istəmirəm, sözləriniz iyrəndirdi məni.

Yaşar - Belə cavab verəcəyini bilsəydim, ürəyimdəki cavabsız məhəbbətə cavab tapmadan ölərdim.

Aişə - Öz tələbəsinə pis gözlə baxan müəllim, ölsə yaxşıdır. (*Əsəbləşir*) .

Yaşar - Böyük- böyük danışma, sənə imtahanda qiymət verməyəcəm.

Aişə - Mən sizin imtahanda qiymətimi itirməkdən qorxmuram, təki bir qız kimi qiymətimi itirməyim.

Yaşar - Səni universitetdən qovduracağam.

Aişə - Bu universitetdən qovulacağıma razı olaram, amma sizin həyatınıza daxil olmaram. (*Gedir*).

Yaşar - *(Barmağını bulayır)* Get gör sənin başına nə oyun açacağam. Özün ayaqlarıma gələcəksən. Onda məni öz xoşunla seversən. *(Hirsli-hirsli gedir)* .

Səkkizinci şəkil

Simuzər xanım otğındadır. Bu zaman Yaşar gəlir.

Yaşar- *(Acıqlı)* Boş-boş nə oturub yazırsan. Tələbərdən xəbərin var?

Simuzər – *(Başını qaldırır)* Sənə min dəfə demişəm ki, bura evimiz deyil, ali təhsil ocağıdır, bir-birimizə hörmət etməliyik.

Yaşar - Bəsdir görək, gic-gic danışma.

Simuzər - Yaşar sözlərinə fikir ver, gəlib eşidən olar.

Yaşar - Xülasə, Simuzər o tələbə qız var e...

Simuzər - Hansı tələbə?

Yaşar - Birinci kursda oxuyan qız, Aişə.

Simuzər- Hə.

Yaşar - Həmin qız universitetdən çıxmalıdır.

Simuzər- Necə?

Yaşar – O, universitetdən qovulmalıdır.

Simuzər - Niyə axı?

Yaşar - Ona görə ki, tərbiyyəsizlik edib.

Simuzər - Nə tərbiyyəsizlik edib ki?

Yaşar - Simuzər (*yüksək səslə*) uzatma dedim ki, qovulmalıdır. Sən mənim arvadımsan, bu universitetin də rəhbərisən. Deyirəm ki, o tələbə qovulmalıdır. Ondan xoşum gəlmir.

Simuzər - Yaşar mən sənin arvadınam, bu universitetin də rəhbəriyəm, ancaq bu o demək deyil ki, kimdən xoşumuz gəlməsə qovmalıyıq.

Yaşar - Deməli mənim sənin yanında, bir tələbə qədər hörmətim yoxdur?

Simuzər - Bəsdir danışma. Bu günə qədər sənin hər istədiyini yerinə yetirdim. Mən səninlə ailə qurandan sonra, nə istədirsə elədim sənə.

Yaşar - Bircə sevgini görmədim. (*Yaxınlaşır Simuzərə*) Özü də neyləmişən ki mənə?

Simuzər - Fəhləlik edirdin, səni oxuturdum, ali təhsil verdim, bu universitetdə iş götürdüm. Daha demədim ki, gəlib belə qışqıra-qışqıra danışasan.

Yaşar - Bəs məhəbbət, onu vermədin mənə?

Simuzər - Ay nankor kişi sənə nə deyim. Mən məhəbbət göstərməmişəm sənə? Bəs onda dörd uşaq necə? (*başını bulayır*) Dörd övlad verdim sənə.

Yaşar - Övlad qadınla kişi arasında olan məhəbbət deyil.

Simuzər - Bəs nədir?

Yaşar - Əşi hər nədir, burda tələbədən danışırıdığ axı...

Simuzər – O, tələbənin günahı yoxdur. Odur ki, mən onu qova bilmərəm. Birdəki sən o qızı çox istəyirdin axı...

Yaşar - Daha istəmirəm. (*Elə bil yuxudan ayılır*) Sən nə bilirsən, mən onu çox istəyirəm?

Simuzər - O, gün mehriban-mehriban söhbət edirsiniz.

Yaşar - (*Özü bilmədən*). Hə, elə etdiyimiz söhbət o oldu. Bu gün dərəcə gəlirdim gördüm ki, həmin qız bir oğlanla dayanıb, söhbət edir. O, buradan qovulmalıdır.

Simuzər - Burada nə var ki, söhbət edirmişlər. Bilir-

sən ki, bura orta məktəb deyil ali məktəbdir, buradakı tələbələr müstəqil insanlardır.

Yaşar - Bərəkallah. Müəllimi sən kimi olan ali məktəbin tələbəsi də elə olacaq da... Demək bir qızın sinif otağının qabağında hansısa bir oğlanla söhbət etməyi yaxşı haldır hə?

Simuzər - Mən demirəm yaxşı haldır, ancaq biz bilirik axı o oğlan kimdir, bəlkə qızın yaxın qohumudur? Əvvəlcə maraqlanmaq lazımdır.

Yaşar - Mən maraqlandım. Dedi ki, qohumumdur.

Simuzər- Vəssalam. Amma mən bilmirəm o qıza görə niyə belə narahat olursan.

Yaşar- Narahat deyiləm. Sadəcə o qız bu hərəkəti ilə məni saymadı.

Simuzər- Eybi yoxdur bunu özünə saymamazlıq hesab etmə, onlar gənclirlər, odur ki, gördüyün şeyləri bir az da görməzdən gəl.

Yaşar - Sən nə danışırısan? Deməli o qızı qovmaya-
caqsan? Yəni mənim sözüm keçmir?

Simuzər - Yox qovmayacam, sən xətrinlə otağın-
ma çağırıb tənbeh edərəm.

Yaşar - Nə tənbeh, Simuzər onu qov, eşitdin?

Simuzər - Sənin hər dediyini eşitsəydim, onda bizim ailəmiz çoxdan dağılmışdı.

Yaşar - Mən ailə bilmirəm sənə deyirəm ki, o qızı qov burdan. Çünki mən onu hədələmişəm. Qov ki, mənim ayaqlarıma düşüb yalvarsın.

Simuzər - Sənə niyə yalvarır, bu universitetin rəhbəri mənəm, yalvarsa mənə yalvarar.

Yaşar - Yox bəzi məsələlər var ki, onu sən bilmirsən.

Simuzər - Ancaq bir şeyi bilirəm ki, artıq tənəffüs qurtardı, dur get sinif otağına. Dərs başlayır.

Yaşar- *(Ayağa durur)* . Yaxşı....

Simuzər - Yaşar dərstdə ciddi ol, heç bir tələbənin də şəxsi həyatına qarışma.

(Yaşar acıqlı-acıqlı başını bulayaraq və gedir) .

Ah... Yaşar səni tanıdığım gündən beləsən. Mən də deyirəm niyə qızı qovdurur. Ay axmaq istəyirmiş qızı yaşında birinə eşqinamə oxuya, adaxlısını görüncə isə qısqanclıq hissi onu burdan qovdurmaq qərarına gətirib. Görəsən biz qadınlar xəyanəti görə-görə niyə kor luruq? Yoxsa görmək istəmirik. Bilmirəm... bilmirəm...*(Gedir)* .

Doqquzuncu şəkil.

*Simuzər xanımın otağı. Simuzər xanım yoxdur.
Ayazla Aişə onu gözləyirlər.*

Ayaz- Eh... Harda qaldı bu Simuzər xanım.

Aişə - Nədir, niyə darıxırsan?

Ayaz - Bilmirsən? (*İroniya ilə gülür*) .

Aişə - İnan ki, yox.

Ayaz - Sənə inanmağım gəlmir.

Aişə - Niyə axı.

Ayaz - Niyəsi odur ki, sənin müəllimin mənə niyə
elə üz göstərdi?

Aişə - Bilmirəm.

Ayaz - Məncə yaxşı bilirsən. İki gündür dərsə
gəlirsən artıq müəllimlərin qısqanırlar səni.

Aişə - Dəlisən, nə qısqanmaq?

Ayaz - Mən elə fikirləşirəm.

Aişə - Atam yaşında kişidir.

Ayaz - Sevgidə nə fərqi, atan yaşında ya da cavan.

Aişə - Qurtar bu söhbəti

Ayaz - Qurtarmayacam, Aişə bu məsələni öyrənəcəyəm, görüm o müəllim məni sənin yanında görməyə niyə dayana bilmədi.

Aişə - O, müəllimdir. Yəqin ki, başqa oğlanla danışmağıma pis baxdı.

Ayaz - Deməli sevimli müəlliminin tərəfini tutursan? Aafərin.

Aişə - Mən heç kimin tərəfini tutmuram. Bayaq dedim axı sən çox dəyişmişən, səni sevirəm.

Ayaz - Nə? Nə dedin? Məni sevirsən?

Aişə - Hə, sevirəm.

Ayaz - Mən də səni sevirəm. Amma o müəllimin sözləri ürəyimi parça-parça etdi. Mən səni ona qısqanıram, istəmirəm burda oxuyasan. Gəl gedək kəndə.

Aişə - Nə danışırısan, mən arxamda nələr qoyub, nələrə dözüb gəldim, tələbə oldum ki, hansısa bir kəlmə sözə görə təhsilimi yarımçıq qoyub, gedim kəndə.

Ayaz - Sevgimizin xətrinə Aişə.

Aişə - Sevgimizin xətrinə belə edə bilərəm. Simuzər xanım gələn kimi o müəllimdən şikayyət

edəcəyəm ki, sənin də ürəyində qaranlıq bir məqam qalmasın.

Ayaz - Gəl sevgimizi qaranlıqdan işığa doğru aparaq. Sən güclü qızsan, Aişə mənə həyatı, sevməyi, dözməyi öyrətdin. Sən qaranlıqdan işıq ucu tapmağı bacaran qızsan.

Bu vaxt Simuzər xanım gəlir.

Simuzər - Uşaqlar deyəsən çox gözləmişiniz məni?

Aişə - Xeyir müəllimə. Elə indi gəlmişik.

Simuzər - Aişə buyur qızım, nə problem var. Əvvəla de görüm bu oğlan kimdir?

Aişə - Dayım oğludur.

Simuzər - Çox gözəl, xoş gəlmisən oğlum. Buyurun əyləşin.

Ayaz - Sağ olun xanım. Sizə bir söz deməyə gəlmişik.

Aişə - Müəllimə düzü deməyə utanıram.

Simuzər - Utanma qızım, buyurun.

Ayaz - Müəllimə Aişə deməyə utanır, mən deyim. Biz bura universitetinizdə çalışan Yaşar müəllim haqqında şikayətə gəlmişik.

Ayaz - Deməli mən universitetə nişanlımı görməyə gəlmişdim. Dəhlizdə söhbət edirdik...

Simuzər - Dərs zamanı?

Aişə - Xeyir dərs başlamamışdı.

Ayaz - Müəllimə Yaşar müəllim bizi görəndə kimi dərhal hirsələndi və mənə ağır sözlər dedi. Mən başa düşürəm o, kimdir ki, mənə nişanlımla danışmağa qoymur.

Simuzər - Oğlum qulaq as, Yaşar müəllim pis adam deyil, ola bilsin bir-birinizi düz başa düşməmişsiniz.

Ayaz - Nəyi başa düşməmişik? Mən bilirəm o mənə nişanlımın müəllimidir, amma dərs zamanı. Bəs niyə dərsdən kənar bizim söhbətimizə mane olur? Xanım bu universitetin rəhbəri kimi sizdən xahiş edirəm. Mənim nişanlımı Yaşar müəllimin dərsindən azad edin.

Simuzər - Oğlum sən cavansan, bir az təkminli ol, fikirləşərik.

Ayaz - Mən istəmirəm ki, Aişə o müəllimin dərsində otursun.

Simuzər - Yaxşı mən aydınlaşdıraram və dediyinizi çalışaram ki, həyata keçirəm.

Ayaz - Sağ olun xanım, minnətdaram. Aişə gəl gedək.

Simuzə - Gedə bilərsən oğlum, ancaq Aişə qalsın dərsləri barədə ondan soruşmaq istədiyim suallar var.

Ayaz - Yaxşı, sağ olun. (*Gedir*).

Simuzər - Aişə qızım yaxın gəl. Qızım sən Yaşar müəllimin dərindən doğurdan xaric olmaq istəyirsən?

Aişə - Bəli istəyirəm.

Simuzər – O, nə deyir ki, sənə?

Aişə - O gün mənə çox pis şəkildə qorxutdu. (*Ağlayır*). O mənə sevdiyini dedi. Dedi ki, səni həyatıma gətirmək istəyirəm.

Simuzər – (*Qəzəblə*). Sən nə dedin?

Aişə - Mən də ona çox ağır sözlər dedim. Dedim ki, əgər müəllim öz tələbəsinə pis gözlə baxırsa onun nəyin ki, həyatına heç dərsinə də gəlmərəm.

Simuzər - Sağ ol qızım, əhsən sənə.

Aişə - Amma bu sözlərdən sonra hirsləndi və mənə hədələdi.

Simuzər - Hədələdi?

Aişə - Bəli mənə universitetdən qovduracağı ilə hədələdi.

Simuzər - (*İsteza ilə gülür*) . Ah... Yaşar

Aişə - Müəlimmə indi çox qorxuram. Nə nişanlığımı, nə də təhsilimi itirmək istəmirəm.

Simuzər - Qorxma qızım heç birini itirməyəcəksən.

Aişə - Mənə kömək edin. Nişanlığım mənə təhsilimi yarımçıq qoy deyir. Mən necə də bədbəxtəm. Tələbə olmaq üçün nə zülmərdən keçdim.

Simuzər - Qızım sən bədbəxt deyilsən çünki səni qoruyan, arxanda duran nişanlığın var. Təhsil qadının ikinci sərvətidir. Birinci sərvəti isə onu sevən kişidir. Bədbəxt o qadındır ki, həyat yoldaşı ona biganədir.

Aişə - Bəs biganə kişiye niyə dözüür qadın?

Simuzər - Qızım bizim cəmiyyətin yazılmamış qanunları var. Qadın yalnız dözməlidir.

Aişə - Niyə? Bəs qadının ürəyi yoxdur?

Simuzər – Bəli yoxdur. Əgər olsaydı bayaqdan bəri durub, həyat yoldaşının eşq hekayəsinə

qulaq asmazdı qadın. Hansı kişi dözər buna, ancaq biz qadınlar dözürük.

Aişə - Müəllimə mən sizi başa düşmürəm.

Simuzər - Məni başa düşmək üçün gərək mənim yerimdə olasan, mənim çəkdiklərimi çəkəsən.

Aişə - Deyəsən sizi məyyus etdim, bağışlayın məni. Nişanlımın da adından üzr istəyirəm sizdən.

Simuzər - Sən bizi bağışla qızım. Mən də səndən həyat yoldaşımın adından üzr istəyirəm. Çünki sənə eşitmək istəmədiyiniz sözləri deyib.

Aişə - Yaşar müəllim sizin həyat yoldaşınızdır?

Simuzər - Təəssüf ki,

Aişə - Məni bağışlayın müəllimə, bunu bilməmişəm. Əgər bilsəydim bura gəlməzdim.

Simuzər - Qızım sən pis bir iş görməmişən.

Aişə - *(Simuzəri qucaqlayır)* . Müəllimə inanın universitetdən xaric olmağıma razı olardım, amma bura gəlməzdim. İstəmərəm heç kimin ailəsi dağılsın.

Simuzər - Qızım sən ailə dağıtmamısan, əksinə dağılmağa qoymamısan.

Aişə - İnanın niyyətim təmizdir.

Simuzər - Qızım sən saf su kimisən, bilirəm bunu.

Aişə - Amma etiraf edim ki, o sizə layiq bir həyat yoldaşı deyil. Siz gözəl qadınsınız.

Simuzər - (*Aişənin alınından opür*) . Sağ ol qızım.

Aişə - Sizdən bir xahişim var müəllimə, mənim sizə dediklərimi yoldaşınız bilməsin. Xəbərsizmiş kimi onunla mehriban olun.

Simuzər - Qızım sən necə də böyük ürəyin var, necə də müdirik qızsan sən.

Aişə - Əgər sizin ailənizə söz-söhbət düşərsə, mən də təhsilimi yarımçıq qoyub gedərəm burdan. (*Qaç-a-qaça səhnədən gedir*) .

Simuzər - Ah... Mənim ucuzlaşan taleyim, ayaqlar altında qalan məhəbbətim, alçalan qürurum mən sizin qarşınızda acizəm, bəsdir sizi ucuz tutdum. Axmaq bir həyat yoldaşımı sizən üstün tutdum. Alçaldım, yıxıldım, sındım amma yenə də dözdüm. Bu gün anladım ki, əbəs yerə dözmüşəm, nankor bir kişinin səhvlərinə göz yuma-yuma gözlərimi kor etdim. O, nankor isə indi qızım yaşında bir tələbənin qarşısında, məni yenə də alçatdı. Yəqin bu imiş mükafatım. (*Səhnədən gedir*) .

FİNAL.

Onuncu şəkil.

Musiqi səsləri eşidilir. Aişə ilə Ayaz əl-ələ tutaraq gəlirlər kənddəki evlərinə. Kasıb səliqəli, bir evin təsviri. Onların uşaqlıqları, keçən doğma evləri.

Ayaz - Aişə axır ki, arzumıza çatdıq sevgilim.

Aişə - Bu qədər dəyişəcəyinə, özünü bu qədər sevdirecəyinə inanmırdım.

Ayaz - Eşitməmişən qadın böyük qüvvədir. Məni sən dəyişdirdin əzizim, sən əvəzsiz qadınsan gözümlü açandan səni sevirəm. Bir gün evlənəcəyimizi bilsəydim ürəyim partlayardı.

Aişə - Mən də səni bir gün bu qədər sevəcəyimi bilsəydim, mənim də ürəyim partlayardı.

Ayaz - Onda qoy ürəklərimiz partlayıb, bir-birinə qovuşsun.

Aişə - Söz verirənsənmi bir də əvvəlki tək pis vərdişlərini etməyəcəksən.

Ayaz - Əlbəttə yox. O, əvvəlki Ayaz ölüb. Bircə ürəyimdəki sənə olan sevgim ölməyib.

Aişə - Sənin sevginə inanıram, o məni nifrətdən

məhəbbətə apardı. Ayaz sən mənə sevməyi-sevilməyi, qayğını, nəvazişi öyrətdin.

Ayaz - Səndən bir istəyim var Aişə, məni heç vaxt nə atma nə də aldatma.

Aişə - Müqəddəs sevgimizə and içirəm ki, səni heç vaxt aldatmayaacam.

Ayaz - Bəs atarsan?

Aişə - Onu bilmirəm, əgər qazandığın sevgini itirməsən yox.

Ayaz - Nə sevginimi nə də səni heç vaxt itirməyəcəm. (*Elə bu zaman ayaq səsləri gəlir*).
Aişə sən gizlən səs gəlir, yəqin anamdır.

Güllü - (*Gəlir*) İlahi deyəsən yuxu görürəm, gördüklərimə inana bilmirəm.

Ayaz - (*Anasına yaxınlaşır*) Ana mənəm, oğlun Ayaz, gəlmişəm. (*Qucaqlaşırırlar*).

Güllü - Oğlum yaman nigaran qoymuşdun məni, yollarda qoymuşdun gözlərimi.

Ayaz - Bağışla məni ana, səni nigaran qoyduğum üçün məni bağışla. İstəyirsən lap yıxılım ayaqlarına yetər ki, məni bağışla.

Güllü - Oğlum mən səni bağışlayıram, amma mənə niyə demədən getdin axı?

Ayaz - Sənə məktub yazıb qoyub, getmişdim ana.

Güllü – O, məktub da mənə bir dərd oldu oğul.
(*Gözlərindən yaş gəlir*) .

Ayaz - Ağlama anacan indi gülüb, sevinən günümüzdür.

Güllü - Oğlum heç inana bilmirəm ki, bu danışan sən sən. Sən nə yaman dəyişmişən oğul, heç əvvəllər mənimlə belə danışmazdın.

Ayaz - Ana keçmişdə olan pis vərdişlərimin hamısını atmışam. Daha içməyəcəm, çəkməyəcəm, evə gec gəlməyəcəm, axmaq dostlardan uzaq olacağam. Anama laiq bir oğul olacam.

Güllü – Ya Rəbim çox şükür sənə, min şükür sənənin dərgahına ki, bu xöşbəxtliyi yaşatdın mənə. Oğlum sən indi nə yaxşı övlad olmusan, indi artıq fəxr edirəm sənənlə. İnşallah toyunu da edəndən sonra olacam bəxtəvər bir ana.

Ayaz - (*Gülür*) . Həm də qaynana.

Güllü - Hə, qaynana. Bəri bax , gülürsən ha...
Deyəsən razısan evlənməyə.

Ayaz - Razıyam ana , razıyam.

Güllü - (*Durur ayağa fırlanır*) Onda toy olacaq toy. Bala günü sabah adaxlının başını bəzəyib, gətirəcəm evimizə.

Ayaz - Heç ehtiyac yoxdur ana, adxlımı özüm gətirmişəm. (*Pərdəni çəkir və Aişə ortaya çıxır*) .

Güllü - Nə, Aişə... Yox... (*Arxaya adımlayır*) .

Ayaz - Nə olub ana, elə bil Aişəni birinci dəfədir görürsən.

Aişə - Bibi mənəm Aişə, tanımadın məni?

Güllü - Yox bu ola bilməz, sənin nişanlın var oğul.

Ayaz - Nə danışırısan ana, mənim nişanlım Aişədir. Gətirmişəm bura ki, burada toyumuzu sənin xeyir-duanla edək.

Güllü - (*Yüksək səslə*) Yox oğlum mən kəndin içinə necə çıxarm, üzümü qara eləmə. Dayın mənə nə deyər. İlahi nədir bu çəkdiklərim.

Musiqi səsləri gəlir.

Aişə - (*Güllüyə yaxınlaşır*) . Bibi de görüm niyə belə danışırısan?

Güllü - Sən sus! Üzü qara olmuş. Qardaşımla məni qanlı düşmənlə etdin.

Aişə - Neyləmişəm ki, mən?

Ayaz - Ana o artıq mənim nişanlımdır, neyləyib ki, qızı belə məyyus edirsən. Nədir onun günahı?

Güllü - Onun günahı özbaşınalıqıdır. Kənddən çıxıb Bakıya oxumağa qaçanda, atası da anası da mən də ona nifrət elədik. Ölsək üstümüzə gəlməsin dedik.

Aişə - Niyə bibi? Mən Bakıya oxumağa getmişdim, sizə nə baş alçaqlığı gətirmişdim axı?

Ayaz - Ana o ki, oxuyub ağıllı-kamallı bir qız olub. Qəbahəti yoxdur. Çünki, o gedəndən mən də onun dalınca getmişdim. Bakıda oxuduğu müddət də onu qorudum, sevdim, yanında oldum. Oxuyub qurtaran kimi də özümlə gətirdim kəndə.

Güllü - Yox oğlum sən Aişəni müdafiə eləmə o gedişi ilə həyatımızı alt-üst etdi, oğul həsrətində qaldım. İndi də gəlişi ilə məni qardaşımla düşmən edəcək. (*Qışqırır*) . Qardaş! Arif iki balanın arasında qaldım. Mən neyləyəcəm qardaş.

Bu vaxt Arif, Ceyran, Mehri gəlirlər.

Arif - Nə olub bacı? Bu nə səs-küydür? Niyə

qışqırırsan? (*Ayazı və Aişəni görür*) . Ayaz gəlmisən oğlum?

Ayaz - (*Arifi qucaqlayır*) Dayı gəlmişəm. Çox darıxmışdım sizin üçün.

Ceyran - Aişə qızım sən də gəlmisən? (*Yaxınlaşmaq istəyir*)

Arif - Adını çəkmə, onu lənətə gəlsin, nankor övlad.

Mehri - Bacı sevinirəm səni gördüyümə, inana bilmirəm. Ayaz sənin üçün də çox darıxmışdım.

Aişə - Ata mən nankorluq etməmişəm. (*Atasına yaxınlaşır Arif şillə ilə onu vurur*) .

Arif - Rədd ol. Sə görə kənddə biyabır oldum, adımı batırdın.

Ayaz - Dayı niyə Aişəni vurursan, o ki, sənin qızındır? Bir pis iş görməyib oxuyub, təhsil alıb.

Arif - Sən sus! O mənim qızım deyil. Haram olsun ona çəkdiyim əziyyət.

Ceyran - Düz deyir, dedim qızım getmə. O, isə bizi bir parça kağıza satdı.

Ayaz - Dayı, bibi siz Aişəni nahaq yerə tənbeh edirsiniz. O, çox ağıllı və savadlı qızıdır. O sizə bir ləkə gətirməyib. Biləsiniz ki, o mənim nişanlımdır və biz evlənik.

Mehri - Nə evlənirsiniz? Güllü bibi bəs bizim toyumuz, bəs bu barmağımdakı üzük?

Güllü - Qızım bağışla məni.

Mehri - Bağışla nədir bibi? Mən illərdir gözləyirəm Ayazı, toyumuzun arzusu ilə yaşayıram.

Ayaz - Bu qız nə danışır ana?

Arif – Qızım, Mehri Ayaz sənin nişanlıdır və səninlə də evlənəcək.

Ceyran - Nədir bu başımıza gələnlər Güllü? Niyə iki qızımın da taleyi ilə oynadın?

Güllü - Mən sənin qızlarının taleyi ilə oynamamışam bacı. Əvvəlcə Aişəni Ayaza almaq istədim. Sonra gördüm ki, Aişə Bakıya oxumağa getdi, üzüyü Mehrinin barmağına taxdım.

Aişə - Siz neyləmişiniz bibi? Bacı Mehri inan ki mən bunu bilməmişəm.

Ayaz - Ana mən bilmirəm üzüyü Mehrinin barmağına necə taxmışansa, elə də çıxar.

Mən Aişəni sevirəm, onunla da evlənəcəm.

Arif - (*Ayazın sinəsindən yapışır*). Sən dediyin sözü başa düşürsən alçaq. Neçə ildir Mehrinin kənddə səninlə adı çıxıb. Hamı elə bilir ki, sən Bakıdan gələcəksən alacaqsan onu. İndi bu nə sözdür deyirsən?

Ayaz - Dayı burax məni, mən Mehriyə heç nə söz verməmişəm.

Mehri - Ata burax onu, onun günahı yoxdur. Mən boş yerə ümidlənmişəm. Günahı isə səndə, anamda, bibimdə görürəm. Neçə ildir bu saxta üzüyü barmağıma taxıb hisslərimlə oynamısınız. (*Üzüyü barmağından çıxarıb tullayır*). Mən gedirəm. Bu yalançı üzüyü barmağımda saxlayıb özümü aldatmaqdan, həqiqi xəşbəxtliyimi axtarmağa gedirəm. (*Gedir*).

Ceyran - Qızım sən də getmə, indi də sənəin həsrətinlə yanmayım. Mehri dayan getmə. Mehri... (*Qışqıra-qışqıra Mehrinin dalınca gedir*) .

Arif - (*Yumruğunu stolun üstünə vurur*) . Qadınlar mən sizinlə bacara bilmədim. Sizin hökmünüz çox ağırdır. Qız evdə qılacaq deyə arvadım,

bacım qızımın ikisini də aldılar əlimdən. İndi bu kənddə qalmaq mənə yenə çətin olacaq.
(Durub gedir).

Güllü - Qardaş qurbanın olum mənim günahım yoxdur. Arif yalvarıram gtmə dayan.
(Səhnədən gedir).

Aişə - *(Vağzalı sədası altında, yerə çöküb ağlayır).*
İlahi nə qəribə taleyim var mənim. Əzab-əziyyətlə oxudum təhsil aldım, bu yolda atamı, anamı itirdim. Sevdim, sevgimə qovuşdum bacımı itirdim. İlahi niyə bütün xömsbətliklər qurban tələb edir.

Ayaz Aişə sevgilim düz deyirsən, bütün xösbəxtliklər qurban tələb edir. Amma biz bunlara dözməliyik, xösbəxtliyimizi qorumalıyıq. Aişə inan ki, mənim günhım yoxdur. Sənin bacının nişan üzüyü taxmağından xəbərim yoxdur. Bu mənim anamın günühıdır. Çünki mən sənin dalınca Bakıya gedəndə məktub yazıb qoydum ki, «Mən bakıya gedirəm ana sevdinin qızın dalınca». Bu sözlərdən sonra anam Mehrinin barmağına üzük taxıb. Avamlıq, nadanlıq demək indiki zəmanəmizdə də bizim xösbəxtliyimizə mane olmaq istədi.

Aişə - Bizi heç kim, heç bir qüvvə ayıra bilməz.
İndi bizə üz çevirib gedənlər, zaman gələcək
ki, bizim doğru yolda olduğumuzu görüb,
geri qayıdacaqlar.

Ayaz - Əzizim gəl əl-ələ tutub, bu doğru yollarla
xöşbəxtlik şərabımızı içməyə gedək.

*Vağzalı sədası altında, əl-ələ verib səhnədən
gedirlər.*

SON.

Kitabın içindəkilər

Giriş.....	3
«Unudulmaz görüş» və «Qadın hökmü» əsərləri haqqında söz.....	13
Ədəbiyyatımıza daxil olan yeni əsər «Qadın hökmü».....	15
«Qadın hökmü» əsəri haqqında söz.....	18
«Unudulmaz görüş».....	21
«Qadın hökmü».....	99

**«Elm və təhsil» nəşriyyatının direktoru:
professor Nadir MƏMMƏDLİ**

Kompüter dizayneri: Zahid Məmmədov
Səhifələyici: Tünzalə Tağıyeva

*Çapa imzalanmış 04.09.2015
Şərti çap vərəqi 10. Sifariş № 398
Kağız formatı 60x84 1/16. Tiraj 200*

*Kitab «Elm və təhsil» nəşriyyat-poliqrafiya
müəssisəsində səhifələnib çap olunmuşdur.
E-mail: nurlan 1959@gmail.com
Tel: 497-16-32; 050-311-41-89*

Ünvan: Bakı, İçərişəhər, 3-cü Maqomayev döngəsi 8/4.

Unudulmaz görüŖ

Unudulmaz görüŖ

Unudulmaz görüŖ

Unudulmaz görüŖ
